

Dušan Nečák – Božo Repe

O nastanku in namenu avstrijsko – slovenske komisije zgodovinarjev (2001–2004)

I. obdobje 2001–2003 (Dušan Nečák)

V predgovoru k izdaji zbornika *»Nemci« na Slovenskem 1941 – 1955*, Ljubljana 1999, 2002 sem, kot že nekajkrat prej, zapisal, da bi bilo treba za celovitejše vedenje o naslovni problematiki k njej pristopi interdisciplinarno. Ponovno sem predlagal ustanovitev komisije znanstvenikov s področja zgodovine, prava, jezikoslovja, sociologije, politologije..., ki naj bi to politično žgoče in znanstveno slabo obdelano problematiko, še globlje in obširneje preučila. Do danes se predlog ni uresničil. Pač pa je bila spomladi 2001 na predlog prof. dr. Petra Vodopivca in ob podpori slovenskega zunanjega ministra prof. dr. Dimitrija Rupla osnovana komisija zgodovinarjev (in kasneje pravnikov), ki naj bi skupaj z avstrijskimi kolegi, v znanstvenem projektu »Avstrija-Slovenija v 20. stoletju«, celovito raziskali sto let sosedskih odnosov. Doslej kaj takega še nismo storili in znanstvena potreba zagotovo obstoja. Vsebinsko zasnovo za tak projekt smo pripravili prof. dr. Peter Vodopivec, prof. dr. Dušan Nečák in prof. dr. Božo Repe.¹

Že od vsega začetka pa je bilo vsaj podpisanemu jasno, da sta obe politični strani, še posebej pa avstrijska, zainteresirani predvsem za skupno obdelavo tematike vezane na usodo »Nemcev« na Slovenskem po drugi svetovni vojni, skupaj z vprašanji vračanja premoženja, posledic Avnojskega sklepa in revizije vloge Avstrije in Avstrijcev v drugi vojni. Vse ostalo je le »znanstveni okras«.

Po mnogih sestankih in pogovorih na slovenskem Ministrstvu za zunanje zadeve (MZZ) in diplomatskih stikih z avstrijsko stranjo, na katerih smo se pogovarjali zlasti o statusu komisije, njeni sestavi in njenemu vodstvu so se oblikovali naslednji sklepi:

1. Komisija naj bo sestavljena iz dveh delov – zgodovinskega in pravniškega. Strokovnjake k delu v komisiji MZZ vabi in za njeno delo zagotavlja tudi materialna sredstva. Posebej je državni sekretar prof. dr. Iztok Simoniti poudarjal trdno namero, da MZZ na noben ne bo vplivalo na sestavo ali na delo komisije.

2. Zgodovinskega naj vodi, kljub poprejšnjem drugačnem mnenju ministra Rupla, ki je menil naj komisijo vodi prof. dr. Peter Vodopivec, prof. dr. Dušan Nečák, pravniškega dela pa prof. dr. Ivan Kristan.

3. Dokončna sestava obeh delov komisije je odprta in bo znana šele, ko se bo komisija konstituirala in bo začela s svojim delom.

4. O statusu komisije, t.j. razrešitvi dileme ali naj komisijo imenuje zunanje ministrstvo ali vlade (npr. tako kot je bila imenovana podobna slovensko-italijanska komisija zgodovinarjev) ali gre za projektno skupino neodvisnih strokovnjakov (npr. tako kot je bila projektna skupina, ki sem jo vodil in je pripravila publikacijo *»Nemci« na Slovenskem 1941–1955*), naj odloči komisija sama na prvem sestanku.

¹ Glej prilogo 1.

5. Prvi uradni stik med predsednikoma zgodovinarske komisije naj bi bil v juliju 2001, prvi stik predsednikov pravniške komisije pa v avgustu 2001.

6. Za operativnega sodelavca pri delu komisije je bil s strani MZZ določen dr. Andrej Rahten.

Kot najpomembnejše se je pokazalo vprašanje statusa komisije. Ta namreč pogojuje sestavo komisije, ta pa uspešnost dela komisije. Če namreč člane komisije imenuje država, nobena stran nima nikakršnega vpliva na sestavo komisije na drugi strani. Če pa gre za neodvisno skupino strokovnjakov, si obe strani lahko izbirata strokovno neoporečne sogovornike. Vpliv politike na delo komisije je na ta način omejen na minimum. Slej ko prej ostajam namreč prepričan, da je dobro če znanost pomaga politiki, nikakor pa ne more biti od nje odvisna oz. pod njenim neposrednim vplivom.

Zaradi objektivnih razlogov (predsednik slovenskega dela komisije je bil ta čas post-hospitalni rekonvalescent) se je sestanka med predsednikoma zgodovinske komisije 20. julija 2001 v Salzburgu s slovenske strani namesto njega udeležil prof. Vodopivec in se tam srečal s predsednikom avstrijskega dela komisije prof. Suppanom. Dogovorila sta se za osnovne parametre delovanja komisije, ki naj bi bili temelj za delo na prvi konstitutivni seji komisije, ki je bila dogovorjena za 3. in 4. september v Ljubljani.² Sam sem, kot predsednik slovenskega dela komisije, omenjeni dogovor, ki ga je zapisal in v Ljubljano z datumom 23. julij 2001, poslal prof. Suppan, v celoti sprejel. Zame je pomenilo edino dogovorjeno osnovo za razpravo na prvem skupnem zasedanju komisije.

Kazalo je na uspešen začetek dela. Konec julija sem, preko MZZ, v Ljubljano na dogovorjeno srečanje povabil avstrijske in slovenske kolege, za katere sta se na sestanku v Salzburgu dogovorila prof. Vodopivec in prof. Suppan. Toda na avstrijski strani so politiko postavili pred znanost. Ne samo za člana, kar za so-predsednika avstrijskega dela komisije so postavili prof. dr. Stefana Karnerja, zgodovinarja, ki je tesno povezan z avstrijsko vladno politiko. Sam sem to dojel kot postavitev »politikomisarja«, katerega naloga je paziti na pravilnost »linije« pri delu komisije. Na slovenski strani so bili na prvi sestanek bilateralne komisije po dogovoru iz Salzburga, povabljeni: prof. dr. Dušan Nečak, prof. dr. Peter Vodopivec, prof. dr. Božo Repe, prof. dr. Igor Grdina, prof. dr. Franc Rozman, doc. dr. Mitja Ferenc, dr. Ervin Dolenc, dr. Bojan Godeša in dr. Žarko Lazarević. Na avstrijski strani pa: prof. dr. Arnold Suppan, prof. dr. Stefan Karner, prof. dr. Marija Wakounig, prof. dr. Karl Stuhlpfarrer, prof. dr. Ernst Bruckmüller, prof. dr. Helmut Rumpler, doc. dr. Walter Lukan, doc. dr. Hellwig Valentin, dr. Rüdiger Malli, dr. Avgustin Malle.

Od avstrijskih kolegov sem dobil pet takojšnjih pozitivnih odgovorov, eden je najprej udeležbo odpovedal a jo naknadno potrdil, dva pa sploh nista odgovorila. To sta bila prof. Karner in prof. Rumpler, medtem, ko je prof. Bruckmüller že vnaprej odklonil sodelovanje. Kljub temu je bil sestanek z avstrijske strani tik pred uresničitvijo odpovedan, z obrazložitvijo, da večina njihovih članov ne bo mogla priti. Očitno pa ni mogel priti le prof. Karner, katerega navzočnost je bila za avstrijsko politiko tako nujna, da so zato sestanek raje odpovedali. O odpovedi sestanka sta svoje kolege in naju s prof. Vodopivcem, z dopisom 28. avgusta 2001 obvestila zdaj že dva predsednika – prof. Suppan in Karner.³ S prof. Suppanom sva se dogovorila za nov termin prvega srečanja: 12. oktober 2001 v Mariboru.

Medtem pa je delovala tudi diplomacija. Očitno se je avstrijska stran bolj kot slovenska zavedala pomena statusa bilateralne komisije. Pritiskala je na slovensko diplomacijo, da bi

² Glej Prilogo 2

³ Vabilo/dopis hrani avtor; Glej tudi: Dušan Nečak (Izd.), »Nemci« na Slovenskem 1941 – 1955, Ljubljana 2002, str. 41, (dalje: »Nemci«...).

komisiji oba zunanja ministra podelila mandat oz. da bi ona imenovala člane komisije. V ta namen je bil pripravljen sestanek obeh zunanjih ministrov v Ljubljani 12. septembra 2001. Zanj je bil tudi pripravljen pismen dokument – mandat, ki naj bi ga oba ministra podpisala. V grobem je bilo v mandatu zapisano to, kar sta se v Salzburgu dogovorila prof. Vodopivec in Suppan.⁴ Do sestanka ministrov zaradi dogodkov v ZDA 11. septembra ni prišlo in 20. septembra sem ponovno in na isti način, poslal vabilo domala istim povablencem. Z avstrijske strani, zaradi njegovega že omenjenega odklonilnega stališča, nisem povabil le prof. Bruckmüllerja. Tudi vsebina vabila je bila domala enaka kot pri julijskem vabilu, le mesto sestanka je bilo, skladno z dogovorom s prof. Suppanom, spremenjeno, torej Maribor.

Toda pritiski z avstrijske strani po spremembi sestave članov komisije, po modifikaciji vsebine dela komisije, predvsem pa po obliki delovanja komisije..., v vsem tem času niso popustili. Nasprotno stopnjevali so se in to še pred začetkom dela komisije in njenem konstituiranju. Konec septembra 2001 so se nakopičili do te mere, da nisem več videl smisla sodelovati v projektu, ki ni znanstven, temveč političen. Svoja opažanja – zgodovino dogajanja sem zapisal in jih 1. oktobra poslal pristojnemu državnemu sekretarju prof. dr. Iztoku Simonitiju. Iz obširnega povzetka mojega pisma je tudi jasno razvidno moje stališče do dela v komisiji in možnosti za njen uspeh:

*»Red. prof. dr. Dušan NEČAK
LJUBLJANA*

*Spoštovani gospod državni sekretar
prof. dr. Iztok Simoniti!
Ljubljana, 1. 10. 2001*

Potem ko me je avstrijski kolega prof. dr. Arnold Suppan na mednarodnem srečanju zgodovinarjev na temo »Deset let postkomunistične historiografije« (Dunaj, 27.–29.9.01) obvestil o novih avstrijskih zahtevah v zvezi z predvidenim delom slovensko – avstrijske komisije zgodovinarjev in mi izročil fotokopijo note (Faxa) avstrijskega diplomata, veleposlanika Christiana Prosla, našemu diplomatu, veleposlaniku Petru Bekešu, z dne 21. 9. 2001, sem se po temeljitem premisleku odločil, da Ti napišem tole pismo.

Že drugič v zadnjih nekaj mesecih sem se znašel v zelo neprijetnem položaju, da sem se sicer strogo neformalnega pogovora (v odmoru za kosilo prvega dne simpozija) s kolegom Suppanom udeležil neinformiran in zato tudi nepripravljen. Pogovor je tekel o novih avstrijskih zahtevah, ki so bile očitno dogovorjene nekje drugje, ne da bi jaz o tem kaj vedel, in so bile zapisane v avstrijski noti, ki mi jo je »prijateljsko« predal. Vendar to dejstvo ni najpomembnejši razlog mojega pisanja.

Nota namreč vsebuje potikanje avstrijske strani (vse navedke bom citiral v originalu): »Now, it seems that Prof. Nečak has again new ideas (podčrtal D.N.)...«, ki so presegle prag moje osebne in strokovne dignitete. Dovolj mi, da Ti za osvežitev spomina ponovim moja velikokrat izražena stališča, ki se vse do danes niso v ničemer spremenila in jih nisem nikoli dopolnjeval z novimi idejami. Tisti, ki so dogovore eklatantno kršili in prihajali vedno z novimi zahtevami, ali, če se izrazim zelo nediplomatsko, »izsiljevanji«, so bili na avstrijski strani:

⁴ Usklajeno verzijo dokumenta hrani avtor. Čeprav je bilo sprva predvideno, ministra na slovensko zahtevo dokumenta nista podpisala, pač pa je bila njegova vsebina posredovana javnosti na tiskovni konferenci obeh zunanjih ministrov na Brdu pri Kranju 3. oktobra 2001.

1. Po dolgih in lahko rečem zame zelo izčrpavajočih pomladanskih pogovorih na našem ministrstvu, smo končno prišlo do dveh sklepov: 1. Komisija naj se na prvi seji dogovori o svojem statusu, vsebini dela, številu članov in časovnih parametrih (predlog prof. Vodopivca) in 2. Dne 16. ali 20. julija 2001 naj se srečata oba predsednika komisij prof. Suppan in prof. Nečak na Dunaju ali v Ljubljani (predlog prof. Nečaka). O tem je s pismom, 5. julija 2001, naš minister obvestil avstrijsko zunanjo ministrico in jo informiral o naših osnovnih predlogih:

a) da se srečata oba prej imenovana predsednika komisij ob prej navedenih datumih na Dunaju ali Ljubljani

b) da nameravamo organizirati prvo srečanje ekspertnih skupin 3. in 4. septembra 2001 v Ljubljani: »Na tem dvodnevem sestanku bi se dogovorili o konkretnih oblikah sodelovanja in o vsebini raziskav ter določili natančni časovni okvir raziskovalnih dejavnosti«. Torej na tem sestanku in ne na zasebnih pogovorih tega ali onega člana obeh komisij!!!

c) da bomo na sestanku poleg naših strokovnjakov (6, /šest/), povabili tudi sedem njihovih strokovnjakov, in sicer profesorje: Suppana, Karnerja, Valentina, (prvi uradni predlog avstrijske strani) Haselsteinerja, Stuhlpfarrerja, Bruckmüllerja in dr. Malleja.

Avstrijska zunanja ministrica je sicer v noti, z dne 20. julija 2001, ostro protestirala, ker smo poleg z njihove strani predlaganih strokovnjakov povabili še druge, do česar pa je po mojem prepričanju prišlo predvsem zaradi tega, ker ni bil jasno določen status komisije, o čemer sva (smo) veliko govorili. Vendar je kljub vsemu do sestanka med predstavnikoma obeh delov komisije prišlo in sprejet ter še celo razširjen je bil predlog sodelavcev, ki ga je avstrijski ministrici v citiranem pismu posredoval naš zunanji minister.

Zaradi moje bolezni in hospitalizacije sta se v Salzburgu (torej ne na Dunaju ali v Ljubljani), 20. 7. srečala avstrijski predsednik komisije prof. Suppan in prof. Vodopivec, ki sta bila tam zaradi povsem drugih razlogov. Po sestanku sem dobil »zapisnik« dogovora, ki nosi datum 23. 7. 2001 in ga je sestavil prof. Suppan. Nimam razloga, da bi dvomil v verodostojnost zapisanih dogovorov.

2. Ta dogovor obeh kolegov sem v celoti sprejel in ga sprejemam tudi danes. Na vseh zasebnih pogovorih s prof. Suppanom, Karnerjem in na sestanku na pisno željo predstavnika avstrijskega veleposlaništva, dr. Stranzla, ki me je obiskal v začetku avgusta, nisem imel nikakršnih novih idej ali spreminjevalnih predlogov. Zato dogovor Suppan-Vodopivec zame vse do danes pomeni edino dogovorjeno in z obeh strani sprejeto izhodišče za razpravo na prvi konstitutivni seji komisije, ki se še ni zgodila. V pogovoru z dr. Stranzlom sem pripomnil le, da povišanje števila strokovnjakov na devet (9) na vsaki strani, kot sta se dogovorila kolega, lahko v praksi oteži delo komisije. Dogovor obeh kolegov vsebuje naslednje temeljne točke:

a) končno poročilo naj bi bilo končano do septembra 2003,

b) dogovorjenih je bilo 14 (štirinajst) »wesentliche Themenfelder – ohne weitere Präzisierung...«,

c) komisija je bila razširjena na po devet (9) raziskovalcev z vsake strani in kot predsednika (»Sprecher«) sta bila izrecno določena prof. Suppan in prof. Nečak,

d) sprejet je bil datum prvega srečanja komisije, t.j. 3. in 4. 9. 2001, kjer naj bi se dogovorilo o: »...die 14 Themenvorschläge genau abgestimmt, die jeweiligen Bearbeiter nominiert und der genaue Zeitplan bis zum Fertigstellung des Endsberichts festgelegt wird«. Prav ta dogovor je prvi temelj mojega videnja dela ekspertne skupine in sem ga ter ga še vedno postavljam kot »conditio sine qua non« za moje sodelovanje v njej.

e) na tiskovni konferenci ob obisku avstrijske zunanje ministrice naj bi sodelovala oba predsednika komisij in po en član komisije z vsake strani. (»...werden von beiden Sprechern und je ein weiteren Kommissionsteilnehmer Themen, Mitarbeiter in Zeitplan der Historikerkommission der Öffentlichkeit vorgestellt.« Citat iz pisma interpoliran 13.2.2004, D.N.)

f) naslednje srečanje celotne komisije naj bi bilo »in Tainach oder Retzhof am 28. 2./1.3. 2002 zu dem jeder Mitarbeiter ein Diskussionspapier von 2. Seiten vorzulegen hätte und Ergänzungen bzw. Abänderungen vorzunehmen wären.« Kot si zagotovo opazil v tem dogovoru ni niti besede o »...we want to create the environment in the public to be able to proceed with political solutions to our problems. For this reason, public awareness of the historians and international lawyers work is essential«, kot piše v zadnji avstrijski noti. Dokler delo ne bo končano ne vidim prav nobenega strokovnega razloga za javno razpravo o vmesnih rezultatih. Tega nisem delal pri nobenem znanstvenem projektu, ki sem ga vodil (tudi pri »Nemcih« na Slovenskem ne); če sem prav informiran tega ni počela niti slovensko-italijanska komisija zgodovinarjev. Ob tej nameri avstrijske strani ni nepomemben podatek, da so spremenili mesto drugega srečanja komisije in zanj določili Dunaj.

Zavračam prelevitev našega znanstveno raziskovalnega dela v ciljno, politično manifestacijo – to je drugi temelj mojega videnja dela komisije, ki sem ga in ga postavljam kot »conditio sine qua non« za sodelovanje v komisiji.

Posebej pa naj poudarim dejstvo, da je dogovor Suppan-Vodopivec v notah, z dne 26. julija 2001 (Prosl-Bekeš) in 1. avgusta 2001 (Prosl-Bekeš), v celoti sprejela tudi avstrijska stran in izrecno tudi avstrijska zunanja ministrica.

3. Dne 31. julija 2001 sem sestavil vabilo, ki je bilo usklajeno na našem zunanjem ministrstvu in povabil vse določene in sprejete kolege na dogovorjeni sestanek, 3. in 4. septembra, v Ljubljani. Po zapletih, ki jih dobro poznaš, je vabilo z nekajdnevni zamikom vendarle bilo poslano. Pozitivne odgovore s strani avstrijskih kolegov sem dobil od: prof. Suppana, prof. Stuhlpfarrerja, prof. Valentina, dr. Mallija; dr. Malle je najprej udeležbo odpovedal, vendar kasneje po telefonu v tajništvu oddelka za zgodovino udeležbo na sestanku potrdil, prof. Wakounigova je udeležbo pogojila z varstvom hčere, ki sem ji ga zagotovil. Udeležbo je, zaradi sodelovanja na simpoziju v Rimu, odpovedal le dr. Lukan, prof. Rumpler in prof. Karner pa nista smatrala za potrebno, da bi na vabilo sploh odgovorila. Vsekakor pa je bila zagotovljena udeležba večine avstrijskih kolegov s predsednikom vred.

Avstrijska stran je, kot veš, z izgovorom, da večina članov komisije ne more priti v Ljubljano, že do potankosti organizirano srečanje tik pred njegovo realizacijo odpovedala. Želela ga je nadomestiti z nekakšnim srečanjem okrnjene sestave komisije Suppan, Karner : Nečak, Vodopivec, na katerem naj bi se dogovorili o tem, kar je bilo predvideno za sestanek celotne komisije. Takšno srečanje sem takoj odločno zavrnil in pristal le na kompromisno, neformalno srečanje na večerji »Pri Mraku«, 11. 9. 2001. Tudi tam sem jasno izrazil svoja prej navedena stališča, kakor tudi, da ta sestanek nikakor ni »uradno« srečanje in ne more nadomestiti sestanka celotne komisije, ki je pristojna za dokončne odločitve o delu na raziskavi. Obema avstrijskima kolegoma sem tudi povedal, koliko njunih kolegov je potrdilo udeležbo na predvidenem septembrskem prvem srečanju, kdo je udeležbo odpovedal in omenil, da dva nista odgovorila. Prof. Karner, ob šibki asistenci prof. Suppana, je bil tisti, ki je iz aktovke potegnil »New ideas« od spremenjene liste tem in udeležencev do javnega nastopanja na dunajskem srečanju. Res je, da sem vse zavrnil in s tem v celoti sledil že pripravljenemu in bilateralno usklajenemu dokumentu, ki naj bi ga naslednji dan podpisala oba ministra.

Odločno zavračam avstrijske metode sprotnega poročanja ministrstvu o bolj ali manj slučajnih, zasebnih in nenapovedanih pogovorih med predsednikoma ali člani komisije ter njihovo zavestno prekvalifikacijo v uradna stališča slovenske strani, ki se jih povrh vsega nato uvršča v uradne diplomatske note. To je moj tretji temeljni »conditio sine qua non« za sodelovanje v delu komisije. Pri tem se seveda zavedam, da naša stran tega ne more preprečiti, upam pa, da je pri avstrijski strani vsaj protestirala. Posebej pa poudarjam, da do nobenega takega pogovora (ne v Ljubljani, ne v Zadru in ne na Dunaju) ni prišlo na mojo iniciativo.

O odpovedi prvega sestanka celotne komisije (3. in 4.9.2001) me je po telefonu, konec avgusta obvestil prof. Suppan. Dogovorila sva se za nov datum sestanka t. j. 12. oktober 2001 ob 11. uri v Mariboru. Dne 28. 8. 2001 sva skupaj s prof. Vodopivcem dobila v vednost kopijo pisma namenjenega članom avstrijskega dela komisije. Podpisala sta ga očitno sedaj že dva predsednika avstrijskega dela komisije Karner in Suppan (Mimogrede, o tem me (nas) ni nihče od MZZ obvestil, čeprav iz zadnje note izhaja, da je bilo MZZ o tem obveščeno). V njem je že prvi stavek neresničen. Do odpovedi prvega sestanka 3. in 4. septembra v Ljubljani ni prišlo »Im Einvernehmen mit Prof. Nečak...«, temveč mi je bilo le sporočeno, da avstrijskih kolegov ne bo. V nadaljevanju pa je bilo ponovno poudarjeno:

a) da bo osnova za pogovore 12. oktobra v Mariboru dogovor Suppan:Vodopivec

b) da bomo na tem sestanku opravili: »Festlegung der Referenten zu den einzelnen Punkten...«

c) da se bomo dogovorili o »des weiteren Fahrplanes«. Tako o sestanku na Dunaju kot o novih raziskovalnih projektih in še o drugih tehničnih stvareh.

Do podpisa dokumenta zaradi znanih razlogov ni prišlo. Od 13. do 16. 9. 2001 sva bila s prof. Suppanom na mednarodnem simpoziju v Zadru, kjer sva se v nevezanih, neformalnih in neobvezujočih pogovorih, denimo na sprejemu, pogovarjala med drugim tudi o problematiki dela komisije, npr. o potrebi po zapisniku zasedanja komisije, o prevajalcih itd. Oba sva ostala pri svojih stališčih, o ničemer se nisva dogovorila in nikakršnih »novih idej« z moje strani ni bilo. Nasprotno, moja temeljna že zapisana stališča je podprl tudi član komisije, ki je bil slučajno tudi navzoč na istem simpoziju, prof. Rozman.

Zadnja nota z dne 21. 9. 2001 (Prosl-Bekeš) zato zame ni samo veliko presenečenje, zaradi bistveno novih izhodišč za delo komisije – še trije novi avstrijski člani, spremenjene teme, javna manifestacija predvidenega dunajskega srečanja, uradna postavitve dveh vodij avstrijskega dela komisije, odpoved (brez pojasnila) prihoda avstrijskih kolegov na tiskovno konferenco obeh ministrov v Ljubljano, 3. oktobra – temveč tudi ponovni dokaz izrazite ter za moje prepričanje mnogo prevelike politizacije našega načrtovanega znanstveno-raziskovalnega dela. Na drugi strani pa dojemam to dogajanje tudi, kot poskus diskreditiranja mene osebno kot človeka, ki zaradi vztrajanja pri že doseženih dogovorih, moti in zavira delo komisije. Vse skupaj pa se dogaja še preden je bila komisija sploh imenovana in se je zbrala na konstitutivni seji!!! ...

... Stroka pa rabi za prevetrenje doseženega predvsem resno znanstveno delo, zanj pa čas in mir. Tak način dela avstrijske strani tega ne omogoča. Za slovensko strokovno in najbrž tudi politično rabo, pa bi bil projekt kakršnega smo izvirno predložili prof. Vodopivec, prof. Repe in jaz, na začetku te zgodbe še vedno zanimiv in izvedljiv, tudi s pritegnitvijo vsaj nekatere avstrijskih kolegov.

Zato Ti, spoštovani državni sekretar in kolega, prof. dr. Iztok Simoniti, sporočam, da ne vidim več svojega mesta v delu slovensko-avstrijske komisije zgodovinarjev. Tudi skrb za zdravje mi narekuje takšno odločitev. Prosim Te, da o tem obvestiš tudi gospoda ministra prof. dr. Dimitrija Rupla in se Ti ob tej priložnosti lepo zahvaljujem za sodelovanje, ki je bilo kljub težavnemu poslu korektno in vsaj do neke mere uspešno.

Sam bom svojo odločitev sporočil članom slovenskega dela komisije, na predvidenem sestanku z njimi, 8. 10. 2001, ob 12. uri, na oddelku za zgodovino FF.

*Lep pozdrav
Dušan Nečak*

Priloga:

– *Dodatno vabilo – k mojemu vabilu za sestanek v Mariboru 12. 10. 2001 – predsednikov avstrijskega dela komisije iz katerega so razvidna dodana nova imena raziskovalcev in modificirane teme.*⁵

Na željo Ministrstva za zunanje zadeve in zaradi čuvanja lastnega dostojanstva, saj sem vendar sam povabil kolege na obisk, sem pristal, da bom slovenski del komisije vodil do prvega sestanka bilateralne komisije 12. oktobra 2001. Ne vem ali je moje pisanje kaj vplivalo na presenetljivo a dobro zadeto odločitev slovenskega zunanjega ministra, da na ponovljenem sestanku z avstrijsko zunanjo ministrico 3. oktobra 2001 na Brdu, niso podpisali že pripravljenega mandata komisije, temveč so ga zbranim novinarjem le prebrali. Komisija je tako ostala brez pisnega mandata in imenovanja ter s tem pravzaprav na začetku svoje poti. Njen status še vedno ni bil določen in odločitev naj bi padla, tako kot je bilo dogovorjeno že mesece prej na njenem prvem zasedanju. Kakšen vihar negativnih kritik na račun Slovenije in slovenskega zunanjega ministra, je ta odločitev povzročila v Avstriji in še posebej na Koroškem, je mogoče razbrati iz sočasnega koroško-avstrijskega tiska. Glavno (domala edino) besedo in glavno medijsko pozornost pri tem sta imela koroški deželni glavar Jörg Haider in prof. Stefan Karner.

Toda na prvo zasedanje bilateralne komisije v Maribor 12. oktobra 2001 so avstrijski kolegi vendarle prišli. Čeprav namesto devetih povabljenih, kar enajst, enega, nepovabljenega pa so še opravičili. Kako sem videl delo komisije govori naslednji zapis:

»...Seja je potekala v skladu z mojimi pričakovanji.

S sprejetjem dnevnega reda: 1. Status komisije, 2. Določitev tematskih sklopov, 3. Določitev sodelavcev pri obdelavi tematskih sklopov, 4. Modalitete dela; ni bi problemov. Na začetku smo kar dosti časa porabili za razpravo o statusu komisije oz. o odgovoru na vprašanje ali imamo mandat obeh ministrstev oz. vlad. Prof. Karner je zatrjeval, da nam je bil podeljen ustni mandat, kakršen je bil predviden in zapisan v dokumentu, ki ni bil podpisan. Tega ni sprejela niti večina članov avstrijskega dela komisije. Pa tudi sam s seboj je prišel v opreko, ker so na avstrijski strani sodelovali tudi kolegi, ki jih ni najti v nepodpisanem dokumentu (prof. Bruckmueller, asist. Burz, povabljen je bil tudi kolega Beer, a je bil zadržan). Poleg tega pa so namesto 14 tematskih sklopov, ki so zapisani v nepodpisanem mandatu, v razpravo ponujali le 12 nekoliko modificiranih tematskih sklopov. Teh 12 sklopov so dobili tudi člani avstrijskega dela komisije z vabilom na pravo sejo komisije, kot predlog, ki bo na njej obravnavan. Neuradno sem spisek oz. vabilo avstrijskim kolegom dobil tudi jaz. Na zadnjem neformalnem pogovoru s prof. Suppanom na Dunaju konec septembra, me je o tem avstrijski kolega sicer obvestil, a sem razširitev komisije pred konstitutivno sejo zavrnil, dopustil sem le možnost, da dodatno pride prof. Bruckmueller, ki je bil za člana komisije predviden že takoj na začetku a je svojo udeležbo odklonil.

Naša stran je enajst članov avstrijskega dela komisije, namesto dogovorjenih devet, vzela na znanje in ni iz tega delala nikakršnih problemov. Le na tiskovni konferenci po seji komisije, sem to dejstvo omenil.

Dogovor o statusu komisije smo preložili za konec razprave in se lotili vsebinskih stvari. Na naši strani je bilo poudarjeno le, da se smatramo za popolnoma neodvisno skupino strokovnjakov, ki želi opraviti strokovno delo in ima polno, tudi materialno, podporo našega zunanjega ministrstva, sicer pa povsem proste roke. V tej zvezi sem poudaril, da mi je odločitev

⁵ Vabilo hrani avtor; Glej tudi: »Nemci«...str. 42, 45.

ministra Rupla, da ne podpiše mandata blizu. Prof. Rumpler pa se je odločno zavzemal za to, da komisija vendarle dobi nekakšno »naročilo« (Auftrag) in ne »mandat«. Z »naročilom« bi naj bilo naše delo materialno zagotovljeno in uradno verificirano, da ne bi v očeh javnosti delovali kot nekakšna skupina zasebnikov. Prav tako odločno je bil zoper vmešavanje politike/diplomacije v naše delo. Takšen sklep smo o statusu naše komisije sprejeli ob koncu zasedanja.

Pač pa je med avstrijskimi kolegi ob razpravi o statusu komisije prišlo do dokaj ostre razprave o tem, kdo je predsednik njihovega dela komisije oz. do vprašanj zakaj sta dva. To razpravo sta sprožila doc. Lukan in prof. Stuhlpfarrer. Prof. Karner je bil prisiljen jasno povedati, da je njega postavilo avstrijsko zunanje ministrstvo in da je tako rekoč njegov pooblaščenec oz. pooblaščenec za poročanje in komuniciranje z ministrstvom. Na dvojno vodstvo avstrijskega dela komisije se je nato vsul plaz kritik zaradi dejstva, da so bile teme avstrijskim kolegom v naprej določene ne da bi jih o tem vprašali, da ni bilo nobene predhodne seje avstrijskega dela komisije, da so popolnoma neobveščeni o finančnih pogojih dela itd. To neprijetno razpravo sem prekinil z utemeljitvijo, da gre za interne avstrijske zadeve, ki naj jih rešijo sami in sem jim ponudil sosednjo sobo v primeru, da bi se želeli sami dogovarjati. Ponudbo so zavrnili in seja se je nadaljevala. Več avstrijskih kolegov je takšno delo vodstva avstrijskega dela komisije v zasebnih pogovorih označilo kot »sramoto«. Iz razprave pa je bilo razbrati tudi, da finančna vprašanja na avstrijski strani še zdaleč niso rešena in urejena.

Pri razpravljanju o preciziranju tematskih sklopov, za kar smo porabili največ časa, smo do dogovor prišli brez omembe vrednih problemov. Namesto 14 tematskih sklopov smo določili 13, nekoliko modificiranih sklopov. Do 15. januarja 2002 naj bi prof. Stuhlpfarrer, Bruckmueller in Wakounigova pripravili predlog še enega tematskega sklopa, ki naj bi časovno zajel vse 20. stoletje in obravnaval tematike kot so zgodovina vsakdanjega življenja, ženska vprašanja... Govor pa je bil tudi o zaključnem poglavju našega dela, ki naj bi bil nekakšno napotilo za bodočnost, ki naj izhaja iz izkušenj zgodovine ločenega in skupnega življenja ter življenja eden poleg drugega.

Prav tako ni bilo nikakršnih problemov pri določevanju sodelavcev pri obdelavi posameznih tematskih sklopov. Število sodelavcev je seveda odprto in k sodelovanju bomo povabili vse tiste strokovnjake, ki nam pri strokovnem delu lahko pomagajo. Naša stran dodatnih konkretnih imen ni predlagala, čeprav jih imamo.

Razprava o modalitetah dela in tiskovna konferenca pa sta pokazali prave namene in cilje vodstva avstrijskega dela komisije, torej tistih, ki sta izražala zahteve zunanjega ministrstva. Njima izrecno in javno ni oporekal nihče, podprl pa jih je prof. Rumpler. Takoj smo se dogovorili, da bo rezultat našega dela zbornik s kar se da poenotenimi stališči, če pa to ne bo mogoče s separatnimi mnenji. S podrobnostmi dopolnjene tematske sklope naj bi si sodelavci izmenjali preko elektronske pošte. Tako dopolnjene tematske sklope naj bi v enem ali več referatov na tematski sklop predstavili na drugem zasedanju komisije na Dunaju 28. 2. in 1. 3. 2002, v obliki znanstvene delavnice.

Do popolnega nesoglasja pa je prišlo pri temeljnem vprašanju : Kakšna bo oblika našega dela na znanstveni delavnici? Prof. Karner se je takoj oglasil k besedi in tako rekoč »uradno« sporočil »željo« avstrijskega zunanjega ministrstva, ki zahteva vsaj delno javno predstavitvev tako imenovanih »vmesnih rezultatov« našega dela. Govor je bil o 2 do 6 referatih, ki naj bi bili predstavljeni široki javnosti. V kolikor na javno predstavitvev ne bi pristali, bo moral o tem poročati v zunanjem ministrstvu in podpora ministrstva našemu delu bo postala vprašljiva. Na ta izvajanja sem reagiral z besedami, da to čutim kot politični pritisk in da sam nikakor ne nameravam v javnosti nastopati z delnimi, nepreverjenimi, nedorečenimi in

neusklajenimi rezultati. Na vprašanje ali me podpirajo tudi drugi člani našega dela komisije sem dobil pritrdilen odgovor od vseh.

Prof. Karnerja sta podprla prof. Suppan in prof. Rumpler, vendar smo ostali vsak na svojem bregu reke. Torej o enem temeljnih pogojev za normalno in neodvisno delo, tudi o tistem, ki sem ga sam postavil za »*conditio sine qua non*« mojega sodelovanja pri načrtovanem delu, se nismo mogli dogovoriti.

Tiskovna konferenca je bila dobro obiskana, naše bolj ali manj dobro povzete izjave je mogoče prebrati v dnevnem časopisju in drugih medijih. Rad pa bi posebej poudaril, da je prof. Karner na tiskovni konferenci ponovno govoril in posebej izpostavljal probleme povezane z Avnojskim sklepom, statusom »nemške manjšine« v Sloveniji, vračanjem njihovega premoženja... čeprav o tej problematiki na seji sploh nismo govorili. Moral sem ga javno zavrniti. Še enkrat pa je s tem pokazal na edini pravi namen vodstva (Karner, ob aktivni ali pasivni asistenci Suppana in Rumplerja) avstrijskega dela komisije, ki zagotovo ni v prvi vrsti strokovni, temveč politični. Njihove velike besede o neodvisnosti, svobodi in ne vmešavanju v naše delo so le leporečje za naivneže. Na žalost je (politična) moč drugih članov premajhna, da bi mogli to usmerjenost spremeniti.⁶

Skratka predvidevanja v mojem pismu državnemu sekretarju z dne 1.10. 2001 so se v celoti uresničila, čeprav smo se o večini sprejetih sklepov hitro dogovorili. Te sklepe sem zapisal v zapisniku in jih posredoval vsem slovenskim udeležencem ter na željo prof. Suppana tudi njemu.

Od tedaj se na strokovni ravni dolgo ni premaknilo nič. Sam pa tudi nisem v ničemer spremenil svojih odločitev. Spremenil bi jih, če bi imel nedvoumna zagotovila, da se je avstrijska stran odrekla metod političnega pritiska na bilateralno komisijo in možnim manipuliranjem z njenimi (celo vmesnimi) rezultati. Tako sem do dokončnega odstopa marca 2003 ostal predsednik slovenskega dela bilateralne komisije zgodovinarjev v odstopu.

Z avstrijske strani do srede decembra 2001 nismo dobili niti odgovora ali so avstrijski kolegi zapisnik prejeli in ali se strinjajo z zapisom sklepov prvega zasedanja. Le v avstrijskih medijih zapisana sestava avstrijskega dela komisije je zadnji dan oktobra 2001 pripravila koroškega deželnega glavarja Haiderja do še enega diskvalifikacijskega izpada. Izjavil je, da so člani avstrijskega dela »z izjemo dveh zaupanja vrednih Korošcev Stefana Karnerja in Helwiga Valentina, sami nacionalistični Slovenci ali agitatorji« in zagotavljal, da rezultatov dela komisije ne bo priznal.⁷ Toda te izpade smo sprejeli kot avstrijsko stvar, ki nas pravzaprav ne zadeva neposredno. Kaže pa na hujskaško vzdušje, kakršno je bilo v sosednji deželi, kar zagotovo ni bila dobra popotnica za delo komisije. Politizacija je bila popolna in upanja, da bo rezultat dela bilateralne komisije tak, kot je bil denimo rezultat italijansko-slovenske komisije ali kot je bil ta, ki je objavljen v knjigi/zborniku »Nemci« na Slovenskem, je bilo vse manj.

Moji »strahovi«, da zadane si naloge, na način kakršnega je prakticirala avstrijska stran in smo mu bili priča do konca leta 2001 ne bo lahko opraviti, so se na žalost uresničili. Druga, vsekakor bolj tehnično-načrtovalna, kot vsebinska, seja bilateralne komisije zgodovinarjev 28. 2. in 1. 3. 2002 na Dunaju, je bila namreč obenem tudi zadnja. Kljub temu pa, vsaj na slovenski strani ves čas nismo prenehali z delom. Upali smo, da bo morda vsaj našemu delu komisije z nekaterimi avstrijskimi sodelavci uspelo opraviti načrtovano in potrebno delo – preučitev slovenskih-avstrijskih odnosov v dvajsetem stoletju.

⁶ Poročilo s 1. seje komisije z dne 14. 10. 2001, hrani avtor in arhiv MZZ.

⁷ Kleine Zeitung, Celovec, 31. 10. 2001, Kronen Zeitung, 31. 10. 2001.

Slovenska stran je pravočasno in v skladu z dogovori v celoti opravila svoje delo. Za nastal zaplet in za neuresničitev zgoraj opisane osnovne ideje, kot bom prikazal v nadaljevanju, slovenski del komisije ne nosi nobene odgovornosti.

Sredi decembra 2002 so se avstrijski kolegi vendarle odzvali na zapisnik prve seje komisije in predlagali popravke, med katerimi tudi take, ki so bili nesprejemljivi, kot je bil tisti o spremembi sodelavcev na posameznih tematskih sklopih, o čemer se na zasedanju sploh nismo pogovarjali, kaj šele dogovorili.⁸ Zahtevo po javnosti skupne delavnice predvidene za 28. 2. in 1. 3. 2002 na Dunaju so še zaostriili, čeprav na zasedanju tako ni bilo govorjeno, zapisnik pa je, kot vemo, zapis izrečenega na seji.⁹ Zato so člani slovenskega dela komisije na januarski seji (2002) komisije soglasno ugotovili: »...da se namere avstrijske strani, v primerjavi s tistimi iz časa prvega zasedanja imenovane komisije, 12. 10. 2001 v Mariboru, niso v ničemer spremenile. Avstrijska stran še vedno zahteva vsaj delno javno zasedanje komisije, kar je slovenska stran že takrat jasno zavrnila. Zato je bil sprejet sklep, da se slovenska stran drugega zasedanja komisije na Dunaju, predvidenega za 28. 2. in 1. 3. 2002, ne bo udeležila.

Člani komisije so ponovno ugotovili, da je v nasprotju z običajno prakso znanstvenega dela, izkušnjami pri delu v podobnih komisijah in v opreki s svobodo znanstvenega raziskovanja, da bi vmesne rezultate dela, še preden bi jih soočili z avstrijskimi kolegi v komisiji, predstavljali v javnosti. Tako zahtevo občutijo člani komisije kot političen pritisk nanje...«¹⁰

Morda je bilo tako stališče slovenskega dela komisije razlog za naslednje januarsko presenečenje: Slovenski del komisije je dobil informacijo z MZZ, da je bilo z avstrijsko stranjo dogovorjeno, da bo na predvidenem drugem zasedanju bilateralne komisije na Dunaju, javen le nastop obeh zunanjih ministrov, komisija pa bo lahko delala nemoteno, brez prisotnosti javnosti. Zdelo se je, da smo znanstveniki na nek način zmagali in kazalo je, da bomo na Dunaj vendarle šli.

Dne 25. januarja 2002 sem prejel elektronsko pismo, ki sta ga podpisala Arnold Suppan in Stefan Karner, poslal pa Arnold Suppan.¹¹ V njem ponavljata zahteve po spremembah in dopolnitvah zapisnika z novimi avstrijskimi sodelavci pri delu komisije, kar naj bi izhajalo iz nemškega poimenovanja komisije, ki naj bi ga sprejeli tudi na slovenski strani: »bilateralna odprta skupina ekspertov/bilaterale offene Expertengruppe«. Ne glede na to, da avstrijska stran nikoli prej ni zahtevala nemškega poimenovanja bilateralne komisije, z imenom »offene/odprta« in ne glede na to, da avstrijsko zunanje ministrstvo uradno to komisijo tudi po mariborskem zasedanju imenuje »Österreichisch-slowenische Historiker-Expertengruppe«¹², smo na slovenski strani tako poimenovanje brez pripomb sprejeli. Zavedali pa smo se, da želi avstrijska stran, da na tak način le pridobiti prostor za širjenje svojega dela komisije s »pravi mi ljudmi«. Za potrditev tega prepričanja je bilo treba počakati le do drugega plenarnega zasedanja bilateralne komisije.

Glede na to, da je določitev sodelavcev pri obravnavi dogovorjenih tem unilateralna stvar, smo njihove pripombe na zapisnik prvega plenarnega zasedanja bilateralne komisije sprejeli¹³, čeprav o tem na zasedanju nismo govorili in tak zapisnik ne odraža resničnega dogajanja na zasedanju.

⁸ Glej prilogi 2 in 3.

⁹ Ibid.

¹⁰ Zapisnik seje hrani avtor, citirano po elektronskem pismu Nečak – Suppan z dne 28. 12. 2001 – glej prilogo 4.

¹¹ Priloga 5.

¹² Glej npr.: Pismo veleposlanika Prosla – Nečaku z dne 18. januarja 2002, GZ 285.33.21/0010e-IV.3/2002, ali vabilo avstrijske zunanje ministrice dr. Benite Ferrero-Waldner ob otvoritvi dunajskega zasedanja bilateralne komisije – oba dokumenta hrani avtor.

¹³ Glej prilogo 6.

Večji del citiranega pisma so-predsednikov Karnerja in Suppana z dne 25. 1. 2002 pa je bil posvečen vabilu na drugo zasedanje bilateralne komisije predvideno za 28. 2. in 1. 3. 2002 na Dunaju. Potem, ko sta avstrijska so-predsednika poudarila začudenje avstrijskega zunanjega ministrstva, avstrijske zunanje ministrice in njuno začudenje, nad našim odklonilnim stališčem, do predloga ministrice, da bi bil vsaj del zasedanja komisije javen, sta me obvestila, da bo avstrijsko zunanje ministrstvo poslalo vabilo za drugo plenarno zasedanje na Dunaju. Na kratko sta opisala tudi potek zasedanja, pri čemer naj bi bil javni del le otvoritveni nastop obeh ministrov. Že na prvi pogled nenavadna pa je bila predlagana vsebina dela plenarnega zasedanja. Na prvem mestu sta namreč avstrijska sopredsednika predlagala, da bi se dogovorili o »dokončnem seznamu tem, dokončnem seznamu sodelavcev, konkretnih predštudijah, terminskem koledarju...«. Skratka o nalogah, ki smo jih že dorekli, zadnjič na mariborskem plenarnem zasedanju oktobra 2001.¹⁴ Očitno je bilo torej važnejše od strokovne vsebine zasedanja politično dejstvo, da zasedanje je.

Po faksu dne 28. 1. 2002 sem res prejel pismo iz avstrijskega zunanjega ministrstva, ki ga je podpisal veleposlanik dr. Christian Prosl in je bilo datirano z 18. 1. 2002.¹⁵ V njem mene in z menoj tudi ostale člane slovenskega dela bilateralne komisije, skladno z dogovorom med obema zunanjsima ministroma, vabi na plenarno zasedanje na Dunaj. Priložen je bil tudi predhodni program »Wiener Konferenz – Österreich und Slowenien im 20. Jahrhundert«. Tudi iz slovenskega MZZ (19. 2.) smo dobili vabilo in program dela konference ter program obiska slovenskega zunanjega ministra na Dunaju.¹⁶

To pot so se na avstrijski strani držali dogovora in zasedanje organizirali skladno z dogovorom in odločeno je bilo, da se drugega zasedanja bilateralne komisije zgodovinarjev na Dunaju udeležimo. Z elektronskim pismom z dne 5. 2. 2002. sem sopredsedniku Arnoldu Suppanu in za nas zadolženemu sodelavcu avstrijskega zunanjega ministrstva Walter Maria Stojanu, sporočil imena desetih slovenskih udeležencev 2. plenarnega zasedanja komisije: Dušan Nečak, Peter Vodopivec, Božo Repe, Tone Ferenc, Franc Rozman, Igor Grdina, Mitja Ferenc, Ervin Dolenc, Žarko Lazarevič in Boris Jesih.

V prostorih dunajske diplomatske akademije smo po programu za v četrtek 28. 2. 2002 ob 10. uri začeli z 2. plenarnim zasedanjem bilateralne komisije. Na avstrijski strani je komisijo sestavljalo kar 18 kolegov – Arnold Suppan, Stefan Karner, Siegfried Beer, Ernst Bruckmüller, Ulfried Burz, Claudia Fraess-Ehrfeld, Tamara Griesser Pečar, Walter Lukan, Augustin Malle, Reinhard Reimann, Helmut Rumppler, Gabriela Stieber, Karl Stuhlpfarrer, Hellwig Valentin, Wilhelm Wadl, Marija Wakounig, Rüdiger Malli (opravičen), Peter Troper (še bo povabljen) – torej še enkrat več kot je bilo dogovorjeno julija 2001 med Suppanom in Vodopivcem in še enkrat več kot sta jih v komisijo imenovana oba ministra oktobra 2002. Bilo jih je tudi šest več, kot so jih deklarirali za prvo plenarno zasedanje v Mariboru. Število raziskovalnih tem pa se je povečalo samo za eno, od 14 na 15. Na slovenski strani se je zasedanja udeležilo napovedanih in dogovorjenih 10 kolegov.

Zasedanje je bilo izrazito delovnega-načrtovalnega značaja. Sprejeti smo bili prijazno, čeprav ne brez protokolarnih spodrslijajev. V poročilu o njem sem med drugi zapisal: »... Zasedanje smo opravili v konstruktivnem ozračju, čeprav smo največ časa posvetili ponovnemu definiranju tako imenovanih tematskih sklopov. Razen enega smo jih namreč definirali že na prvem, mariborskem zasedanju komisije 12. oktobra 2002. Očitno je bilo ponovno

¹⁴ Glej prilogi 5 in 6 t.j. e-pismo Suppana in Karnerja Nečaku, z dne 25. 1. 2002 in Zapisnik sklepov 1. plenarnega zasedanja komisije z dne 15. 10. 2001.

¹⁵ Pismo hrani avtor.

¹⁶ Vabili hrani avtor.

definiranje tematskih sklopov potrebno, ker se je z avstrijske strani komisija močno razširila, predvsem z zgodovinarji s Koroške... Kljub temu je delo potekalo brez večjih zapletov in v kolegialnem vzdušju. Lahko smo natančno definirali vseh petnajst tematskih sklopov, ki segajo od problematike Slovencev v Habsburški monarhiji do bilateralnih odnosov med državama od nastanka Republike Slovenije do danes. Uspeli smo se dogovoriti tudi o »časovnem načrtu«, načinu in metodah dela, sodelavcih na posameznih tematskih sklopih, obliki končnega rezultata in bili enotnega mnenja, da morajo biti na obeh strani odprti vsi arhivi za potrebe našega dela... Po skoraj enoletnih pripravah smo tako prišli do »startne črte«. Če bomo delo nadaljevali v takem vzdušju, v kakršnem smo delali tako na 1. zasedanju mešane komisije v Mariboru, kot tudi na 2. zasedanju na Dunaju, smo na dobri poti h končnemu rezultatu...«¹⁷

Toda tudi na tem zasedanju ni šlo brez zapletov. Vsi člani slovenskega dela komisije so namreč za zasedanje komisije pripravili že v Mariboru dogovorjene kratke referate (3 – 11 strani) ki smo jih bili tam pripravljeni predstaviti. Več kot polovica avstrijskih kolegov ni pripravila ničesar oziroma po eno stran nekakšnih napotkov za obravnavo tematskih sklopov. »Referate« smo si izmenjali in naj bi ostali izključno delovne, interne narave.

Na začetku je seja kazala precej kaotično lice, saj smo največ časa porabili za ponovno obdelovanje že obdelanih stvari, ker organizatorji niso imeli jasne slike, kaj naj bi na zasedanju sploh počeli, njihov del komisije se do tedaj sploh še ni sestal, veliko je bilo novih članov, ki jim je bilo treba marsikaj pojasniti, vračali smo se na popravila zapisnika, urejali so svoje finančne zadeve Na urejenost in konstruktivnost nadaljnjega dela smo vplivali zlasti slovenski člani komisije, ki smo nenehno zahtevali prehod k strokovnemu delu in konec administrativno-terminoloških razprav. V tem smo v celoti uspeli tako, da smo mogli doreči, že prej omenjeni časovni razpored dela in začeti z delom po skupinah. To delo je bilo uspešno. Že pred zasedanjem komisije pa sem posredoval pri sopredsedniku Suppanu inicirati demanti njegove izjave za ljubljansko Delo z dne 21. 2. 2002: »...medtem, ko so vsi avstrijski arhivi dostopni do leta 1970, Suppan ugotavlja, da slovenska stran ni pripravljena, da se odprejo arhivi tajne policije. Ob tem izraža bojazen, da se to ne bo zgodilo niti v naslednjih letih...« Na zasedanju komisije sem ponovno demantiral njegova izjavo, tudi z zadevnim pisnim demantijem direktorja Arhiva RS Vladimirja Žumra¹⁸ in podčrtal, da pričakujem, da bo takih nepremišljenih izjav v bodoče čim manj, saj otežujejo naše delo. Sopredsednik Suppan je demanti vzel na znanje. Poleg tega sem opozoril, da tudi brezbrežno razširjanje sicer »odprte skupine ekspertov« zagotovo ni v prid konstruktivnemu delu komisije. Izdelavo zapisnika dogovorjenih sklepov sta prevzela avstrijska sopredsednika Stefan Karner in Arnold Suppan.

Komaj pa smo se vrnili v domovino, že je izbruhnil naslednji »škandal«, katerega avtor je bil spet Arnold Suppan. STA je namreč 1. 3. posredovala medijem novico, da je avstrijski sopredsednik ob zasedanju komisije na Dunaju za avstrijsko tiskovno agencijo APA med drugim izjavil, da: »...so se na zasedanju pogovarjali tudi o avnojskih sklepih... Vprašanje avnojskih sklepov o razlastitvi in izgonu nemškogovorečih prebivalcev v nekdanji Jugoslaviji po drugi svetovni vojni bosta preučevali dve mešani raziskovalni komisiji. Pri tem gre za določitev kolektivne krivde, ki je po besedah Suppana tudi slovenski zgodovinarji ne zagovarjajo več...«¹⁹ O avnojskih sklepih ali o vprašanju kolektivne krivde na plenarnem zasedanju komisije nismo spregovorili niti besede. Netočna izjava Arnolda Suppana je bila očitno

¹⁷ Poročilo o 2. zasedanju slovensko-avstrijske komisije zgodovinarjev, Dunaj 28. 2. – 1. 3. 2002, hrani avtor in arhiv MZZ.

¹⁸ Demanti hrani avtor.

¹⁹ Vest hrani avtor.

potrebna za domačo politično rabo. Zato sem bil prisiljen njegovo izjavo nemudoma (2. 3. 2002 ob 10.14 uri) demantirati. Pisni demanti²⁰ sem poslal STA med drugim pa tudi na RTV Slovenija, dopisniku APA za Slovenijo Slavku Frasu, na MZZ in seveda Arnoldu Suppanu. Razburjenje v medijih in na STA je bilo veliko. TV, radijske, časopisne hiše in STA so želele mojo dodatno izjavo.... Toda sredi dneva, ob 13.43 sem od STA prejel E-sporočilo, da je do napake prišlo pri prevajanju vesti APA. (sic!). Opravičili so se za napako in mi posredovali popravljen verzijo vesti.²¹ O tem sem takoj obvestil kolego Suppana, ki pa je potreboval kar tri dni, da je odgovoril in odgovornost za nastali položaj prenesel na novinarja ter ni omenjal nikakršne napake pri prevodu njegove izjave.²²

Kazalo je, da je delo naše komisije vendarle prispelo v mirnejše vode. Počakati je bilo treba le še na zapisnik drugega plenarnega zasedanja in pot za skupno delo bi bila odprta. Izkušnje pa niso bile najboljše. Zapisnik prvega plenarnega zasedanja bilateralne komisije sem avstrijski strani poslal tri dni po koncu zasedanja, 15. 10. 2001. Odgovor s popravki slabe dve strani dolgega zapisnika sem dobil skoraj dva meseca kasneje, 10. 12. 2001. Drugič popravljen zapisnik je bil s slovenske strani poslan že 28. 12. 2001. Za dodatne popravke so na avstrijski strani spet potrebovali skoraj mesec dni, do 25. 1. 2002. Zapisnik je bil nato sprejet, na drugem plenarnem zasedanju bilateralne komisije na Dunaju 28. 2. 2002.

Na zapisnik drugega plenarnega zasedanja bilateralne komisije smo čakali več kot štiri mesece, do 5. julija 2002.²³ V kratkem spremnem dopisu vsem avstrijskim članom komisije ter meni in prof. Vodopivcu je kolega Suppan le kratko zapisal: »Po več neupešnih poskusih mi je končno uspelo izdelati zapisnik našega srečanja konec februarja. Upam, da se boste strinjali s določitvami tem in terminov. Želim vam intenzivno delo v poletju in se veselim zdravega snidenja na srečanjih delovnih skupin ali podobnih smotrni priložnostih v jeseni. Stefan Karner bo avstrijskim kolegicam in kolegom v kratkem dostavil pogodbe o delu. Prosim Dušana Nečaka in Petra Vodopivca, da zapisnik posredujeta svojim kolegom...«²⁴ Očitno se avstrijski del komisije še vedno ni sestal in očitno člani avstrijskega dela komisije niso dobili nikakršnih delovnih pogodb, kolega Suppan pa je bil očitno še vedno prepričan, da ima slovenski del komisije dva predsednika, čeprav ne vem ali mu smem pripisati tako nevednost.

Zapisnik sem posredoval vsem članom slovenskega dela komisije in ko so se vsi vrnili z dopustov, sem po seji slovenskega dela komisije, ki je bila 17. septembra 2002, 27. 9. naše pripombe posredoval avstrijskemu sopredsedniku Suppanu.²⁵ Pripombe govorijo same zase! Do dneva ko zaključujem to pisanje (7. 3. 2004) nisva ne jaz ne moj naslednik prejela nikakršnega odgovora na poslane pripombe.

Na naši strani je delo potekalo nemoteno. Še pred na Dunaju dogovorjenim rokom – konec oktobra 2002 – je kolega Dolinar oddal svoj del besedila o cerkveni problematiki, kmalu zatem pa še skupno besedilo, ki sta ga napisala s avstrijsko sodelavko Tamaro Pečar Griesser. Tudi besedila drugih kolegov so prihajala po dogovorjenem terminskem planu. Zato sem dne 13. 11. 2002, dan po seji slovenskega dela komisije, lahko poslal kolegu Suppanu naslednje e-sporočilo: »...včeraj sem imel sejo našega dela komisije. Sporočam Ti, da je naš del besedil skoraj 100% pripravljen. Prosim za sporočilo, kako je na vaši strani. Predlagam, da se v dneh od 19. do 21. 12., ko bom z Albino (soprogo op.p.) na Dunaju, srečava in se

²⁰ Demanti hrani avtor.

²¹ Popravljenost vesti hrani avtor.

²² Suppanovo e-sporočilo z dne 4. 3. 2002, hrani avtor.

²³ Glej prilogo 8.

²⁴ Zadevno e-sporočilo hrani avtor.

²⁵ Glej prilogo 8.

dogovoriva o načinu nadaljnjega dela oziroma o izmenjavi besedil...²⁶ To pot je prišel odgovor relativno hitro. Dne 19. 11. 2002 mi je sopredsednik Suppan odgovoril: »...Slovenci ste očitno bolj pridni od Avstrijcev. Sam sem dobil doslej samo pet rokopisov, bom pa druge takoj terjal. Tvoj predlog, da med 19. in 21. 12. prideš na Dunaj, da bi morebiti izmenjali besedila se mi zdi pameten, kajti besedila morajo biti do srečanja v začetku marca pri vas prebrana... morda bo mogoče organizirati sestanek 19. 12. dopoldne. Vsekakor mora pred Božičem priti do kakršne koli izmenjave...«²⁷

Vsa besedila slovenskih avtorjev sem sproti pošiljal na MZZ tako, da je tudi naše zunanje ministrstvo vedelo, da so bila naša besedila pripravljena pravočasno t.j. v skladu z dogovorjenim terminskim planom na drugem plenarnem zasedanju bilateralne komisije na Dunaju. Točneje z 11 dnevno zamudo, do 11. 11. 2003. Dodatno sem dne 31. 3. 2003 zgoščenko z vsemi slovenskimi besedili predal še osebno zunanjemu ministru dr. Ruplu.

Do srečanja med sopredsednikom Suppanom in menoj, ob prisotnosti moje žene, je res prišlo na delovnem kosilu v kampusu dunajske univerze, 19. 12. 2002. Slovenskemu zunanjemu ministru sem o tem poročal sledeče, čemur nimam kaj dodati:

»Prof. dr. Dušan NEČAK

*Spoštovani gospod minister
prof. dr. Dimitrij RUPEL!
Ljubljana, 28.12.2003*

Dragi Dim!

Kot sem obljubil na najinem zadnjem pogovorom 18. 12. 2003 Te prav kratko obveščam o rezultatih mojega dunajskega srečanja s prof. dr. Arnoldom Suppanom, sopredsednikom avstrijskega dela Slovenko-avstrijske komisije zgodovinarjev, ki sem ga imel na dunajski univerzi 19. 12. 2003.

Prav za prav ni kaj novega dodati tistemu, kar sem Ti povedal že na sestanku pri Tebi. Čeprav sem imel sam s seboj vsa naša besedila, celo teze kolega Petra Vodopivca, je prof. Suppan še vedno govoril le o petih besedilih (od šestnajstih), ki da jih ima. Povedal mi je, da je svojim sodelavcem poslal elektronsko pošto z urgenco besedil. Vsaj dva, prof. Karner in prof. Rumppler, sta mu odgovorila, da se dela pred februarjem ne bosta lotila, nekateri sploh še niso podpisali pogodb, drugi spet so pogodbe vrnili v popravljanje, tretji, ki so pogodbe podpisali, pa so šele na dan mojega pogovora z njim, dobili vrnjene podpisane pogodbe. Skratka položaj je konfuzen in vse kaže, da do 1. februarja, ki je naš dokončen rok, ne bomo dobili besedil z avstrijske strani.

Sam sem mu ponovno (kot že na nepredvidenem sestanku na Dunaju 6. 12. 2003) zatrdil, da bo naša stran besedila izmenjala le v 100% obliki in da je končni rok za takšno izmenjavo 1. 2. 2003. Prof. Suppan je bil tudi sam precej prepričan, da do tega roka ne bo imel vseh besedil in me je poskušal prepričati, da naj bi delo dokončali v okrnjeni obliki. To sem seveda, tudi zaradi takega mandata našega dela komisije, zavrnil.

Ostajamo torej pri starem dogovoru:

Naša stran bo čakala le še do 1. februarja in se nato, v primeru če ne bo prišlo do 100% izmenjave besedil, lotila priprav za izdajo zbornika, ki bi lahko izšel v predvidenem roku t.j. do konca leta 2003.

²⁶ Zadevno e-sporočilo hrani avtor.

²⁷ Zadevno e-sporočilo hrani avtor.

Če želiš oz. boš želel, kakšno dodatno pojasnilo, sem Ti rad na voljo. Do tedaj pa Lep pozdrav in vse dobro v letu 2003.

*Dušan Nečak*²⁸

Torej, ko sem 23. 1. 2003 pisal redno poročilo o opravljenem delu za financerja MZZ sem moral ugotoviti: »...Ugotovitve iz poročila (glej zgoraj op.p.) veljajo tudi sedaj. Ob tej priložnosti še ugotavljam, da načrtovanega plenarnega sestanka konec februarja/začetek marca, tudi če bi avstrijska stran do 1. 2. 2003 poslala vsa besedila, zaradi nastale nekajmesečne zamude in z njo povezanih vsebinsko-tehničnih zapletov (prevodi besedil; usklajevalni sestanki...) ni mogoče realizirati...«²⁹ Ne vem ali se je kdo tistih, ki so na MZZ morda prebiral moja poročila zavedal »kritičnosti« nastalega položaja.

Očitno se je vsaj na načelni ravni, položaja zavedal slovenski zunanji minister dr. Dimitrij Rupel. Dne 9. januarja 2003 je na avstrijsko kolegico dr. Benito Ferrero-Waldner naslovil prijazno pismo, v katerem jo je med drugim opozoril: »...Spoštovana kolegica, nedavno sem se pogovarjal z vodjo slovenskega dela ekspertne skupine zgodovinarjev. Prof. dr. Dušan Nečak mi je povedal, da so slovenski zgodovinarji že pred časom, v dogovorjenem terminu pripravili študije na usklajene teme. Sledilo naj bi skupno delo z avstrijskimi kolegi, ki pa večine tekstov še nimajo pripravljenih. Danes se obračam Nate s prošnjo, da avstrijske eksperte še enkrat opozoriš na pomembnost nadaljevanja projekta, kot smo si ga prvotno zamislili...«³⁰

Avstrijska ministrica je pri odgovoru na pismo našega ministra ubrala staro in preiskušeno taktiko. Najprej je pismo dolgo pustila v »predalu« in se nato odločila za metodo »napad je najboljša obramba«. Odgovor je pripravljala skoraj dva meseca, saj je odgovorila šele 24. februarja 2003, potem, ko je bilo že jasno, da predvidenega tretjega plenarnega zasedanja bilateralne komisije ne bo. Medtem pa je poslala v boj vodstvo svojega dela komisije. Vsekakor niti pomislila ni, da bi priznala kakršno koli avstrijsko odgovornost za nastali položaj. Nasprotno, svoje strokovnjake in njihovo vodstvo je nedvoumno in odločno vzela v bran, odgovornost za zaplet pa zvrnila na predsednika slovenskega dela bilateralne komisije oz. na njen slovenski del. Med drugim je zapisala:

»...Ne delim pa Tvojih pomislekov – ali prej pomislekov gospoda prof. dr. Nečaka – glede avstrijsko-slovenske znanstvene skupine zgodovinarjev. Avstrijski člani znanstvene skupine so se temeljito pripravili na naslednje plenarno zasedanje, ki je bilo predvideno v Sloveniji za 6. in 7. marec 2003. 19. februarja so posredovali večji del gradiva, preostali del pa bodo zagotovili do začetka marca – torej pravočasno pred zasedanjem. Toliko bolj so bili presenečeni, ko jim je bilo 21. februarja sporočeno, da zasedanje, čigar termin je bil že več mesecev vnaprej določen, zaradi strokovnih vzrokov ne bo možno in da ga je slovenska stran odpovedala. Avstrijska sopredsednika pa do danes nista prejela niti en slovenski manuskript.

Avstrijski strokovnjaki so po načrtovani diskusiji tem v marcu predvideli predelavo manuskriptov v luči diskusije in odločitev o končni tiskani obliki, ki bi omogočila publikacijo rezultatov znanstvene skupine v jeseni tega leta, kakor je bilo načrtovano. Avstrijska stran je že vse pripravila za predstavitev publikacije v pozni jeseni. Avstrijskim članom znanstvene skupine ni znano, ali je načrtovanje publikacije tudi v Sloveniji že tako napredovalo.

Ta za avstrijsko stran nerazumljiva odpoved pomembnega zasedanja 6. in 7. marca ne postavlja samo pod vprašaj že dogovorjen časovni načrt dela, ampak je na žalost tudi med avstrijskimi strokovnjaki sprožila dvome...«³¹

²⁸ Pismo hrani avtor in arhiv MZZ.

²⁹ Poročilo hrani avtor in arhiv MZZ.

³⁰ Pismo hrani avtor.

³¹ Prevod zadevnega pisma hrani avtor.

Da v eno pismo spraviš toliko neresnic, podtikanj in sprenevedanj, kot jih je, očitno informirana od soprodsednikov avstrijskega dela komisije, zapisala avstrijska zunanja ministrica, moraš biti res na eni strani odličen diplomat in na drugi strani imeti zelo trdo kožo. Če bi citirano vsebino pisma poznal v času nastanka, bi seveda radikalno potezo, ki sem jo potegnil mesec dni kasneje, zagotovo potegnil že takrat.

Kaj pa se je v resnici dogajalo?

Do ponujenega roka (tri mesece po dogovorjenem roku) 1. 2. 2003 nismo prejeli nobene avstrijskega besedila, pa tudi pojasnila ne. Sredi februarja 2003 pa me je kar nekajkrat poklical soprodsednik Suppan in želel zvedeti, kaj bo z načrtovanim tretjim plenarnim zasedanjem bilateralne komisije. Jasno sem mu vsakokrat povedal, da po sklepu slovenskega dela komisije, zaradi nekaj mesečne zamude pri oddaji avstrijskih besedil srečanja ne bo, ker zanj ni nikakršne strokovne osnove. Ponovil sem argumentacijo, da bi bilo treba skladno z dogovori plenarnih zasedanj vsa besedila, slovenska in nemška najprej prevesti (vsi člani obeh delov komisije namreč ne obvladajo dovolj obeh jezikov in so zato prevodi nujni), jih nato vsaka stran posebej preštudirati, se zatem o njih po dogovorjenih skupinah pogovarjati in jih usklajevati. Zato smo v terminskem načrtu sprejetem na Dunaju predvideli kar štiri mesece, od novembra 2002 do februarja 2003. Odločno sem zavrnil sestanek zaradi sestanka oz. zato, ker tako želi/potrebuje, v prvi vrsti, avstrijska politika.

Soprodsednika sta se zatekla po pomoč na svoje zunanje ministrstvo in začel se je stopnjevan pritisk v prvi vrsti name pa tudi na slovenski del komisije. Najprej z e-sporočilom z dne 19. 2. 2003, s katerim je soprodsednik Suppan poslal nekaj avstrijskih besedil in na katerega sem mu še isti dan odgovoril:

»Lieber Dusan!

Wien, 19.2.2003

Nach Rücksprache mit unserem Außenministerium und Stefan Karner muß ich noch einmal auf die ursprünglich für 6./7. März in Slowenien geplante Tagung unserer gemeinsamen Expertengruppe zurückkommen. Da eine Verschiebung der Tagung unser ganzes Projekt auf den St. Nimmerleinstag verschieben könnte, möchten wir Dich und Deine slowenischen Kollegen doch dringend ersuchen, unseren Meinungsaustausch an Hand der vorliegenden Papiere bereits am 6./7. März 2003 durchzuführen. Hiezu übersende ich Dir im Attachment die ausgearbeiteten Manuskripte von Dolinar-Griesser-Tropper (3), Fraess-Ehrfeld, Reimann, Stieber (2), Suppan und Valentin (2). Karner wird Dir sein Manus am 24.2. aus Graz nachsenden; mit heutiger Post habe ich Dir die Kurzfassungen von Bruckmüller, Malle und Stuhlpfarrer geschickt. Von den anderen österreichischen Mitgliedern habe ich heute ihre Kurzfassungen bis 2.3. eingefordert. Damit stehen doch genügend österreichische Diskussionsmaterialien zur Verfügung, die in Gegenüberstellung zu Euren slowenischen Papieren einen wesentlichen Arbeitsfortschritt bringen könnten.

Hinsichtlich des Tagungsortes haben wir keine speziellen Wünsche; hinsichtlich der Anreisezeit wäre vielleicht Marburg zentraler, aber das mußst Du entscheiden. Selbstverständlich kommen wir auch nach Laibach. Jedenfalls ersuche ich Dich sehr, alle Möglichkeiten wahrzunehmen, um unsere nächste Tagung doch schon am 6./7. März in Slowenien durchzuführen.

Hinsichtlich weiterer technischer Details werde ich Dich morgen anrufen.

Mit herzlichen Grüßen, Arnold

Dragi Arnold,

hvala za sporočilo. Kar mene zadeva ostajam pri istih stališčih, kot sem ti jih posredoval ob najinem zadnjem pogovoru. Naj Ti še enkrat na kratko utemeljim svoje mnenje. Že samo bežen pogled na poslane mi članke pokaže, da besedila niti med vami niso usklajena (glej besedila Fraess-Erfeldove in Stieberjeve). Skupaj si mi poslal besedila sedmih članov vašega dela komisije kar je manj od polovice. Od nekaterih ostalih naj bi v najboljšem primeru dobili (teze za) besedila 2. 3. tj. štiri dni pred načrtovanim plenarnim zasedanjem komisije. Besedila je treba najprej prevesti, jih – tako kot smo se dogovorili na Dunaju (glej zapisnik, za katerega še danes ne vem ali ste sprejeli naše korekture) – komentirati in uskladiti na sestankih posameznih skupin. Vse to smo se dogovorili na zasedanju na Dunaju. Enak postopek velja za vas. Štiri dni so za kaj takega vsekakor mnogo premalo. Po našem dunajskem dogovoru bi za to potrebovali dobre štiri mesece, ne štiri dni. Zasedati samo zato, da bi ugodili politiki ni moj namen. To smo storili že na plenarnem zasedanju na Dunaju. Našo komisijo sem vedno razumel, kot komisijo strokovnjakov, ki deluje ob podpori zunanjih ministrstev.

Sklep našega dela komisije je popolnoma jasen: ko bomo dobili z vaše strani signal, da so pripravljena vsa besedila v obliki, ki omogoča usklajevanje, si jih bomo izmenjali, jih prevedli in po skupinah prediskutirali, ter šele nato obravnavali v plenumu. Še enkrat poudarjam, tako kot smo se dogovorili. Mi smo svoj del dogovora držali. Če se bo to moglo zgoditi do konca oktobra, ko se nam iztečejo pogodbe sem seveda zelo zainteresiran za realizacijo skupnega dogovora. Če ne...?

Vsekakor bom o tvojih/vaših željah obvestil naš del komisije. Lahko bodo odločili drugače, vendar sam svojih stališč ne bom spremenil. Za to nimam nikakršne strokovne osnove.

Brez zamere in lep pozdrav, Dušan»³²

Naslednji dan 20. 2. 2003 je prišlo na moj naslov že kar grozilno pismo/fax, napisano na uradni papir z glavo Ludwig Boltzmann Instituta, ki z našo komisijo nima ničesar skupnega, podpisal in z inštitutskim žigom opremil ga je drugi sopredsednik Stefan Karner. V njem je ponovil že znane zahteve avstrijske strani in ponovno dodal zahtevo, da naj bo del tretjega plenarnega zasedanja bilateralne komisije javen. Za avstrijsko stran naj bi javno nastopila Arnold Suppan in Stefan Karner, vsak s svojim referatom:

³² Obe e-sporočili hrani avtor.

20-FEB-03 DO 11:12

Ludwig Boltzmann Inst.

FAX NR. +43 316 822 500 33

S. 1

Ludwig Boltzmann Institut
für Kriegsfolgen-Forschung
Graz – Wien – Klagenfurt

Leiter: Univ.-Prof. Dr. Stefan Karner
Schörgetgasse 43
A-8010 Graz
Telefon: 0316/822500-0
Fax: 0316/822500-33
e-mail: bik-graz@gewi.kfunigraz.ac.at

Herrn
Univ.-Prof. Dr. Dušan Nečak

Fax-Nr. 00386/1/425 93 37

Ljubljana

Graz, am 20. Feber 2003
Kar/Laz

Mit getrennter Post übermittle ich meine beiden Diskussionspapiere zur Österreichisch-slowenischen Expertengruppe, wie dies bei der letzten Sitzung vereinbart wurde. Die österreichische Seite geht von der Durchführung der vereinbarten Tagung am 6./7. 03.2003 in Slowenien aus und hat ihre Mitglieder der Expertengruppe auch dahingehend informiert.

Die erste Tranche der Diskussionspapiere der österreichischen Historiker wurde bereits am 19.02.2003 übermittelt, die zweite Tranche wird termingerecht spätestens am 03.03.2003 an die slowenische Seite übermittelt werden.

Leider ist festzuhalten, dass der österreichischen Seite von den slowenischen Experten noch kein einziges Diskussionspapier übermittelt wurde. Es darf daher um fristgerechte Übermittlung (d. h. bis 03.03.2003) ersucht werden, damit sich die österreichischen Historiker mit den Papieren der slowenischen Kollegen noch vor Sitzungsbeginn befassen können.

Weiters gehen die österreichischen Historiker davon aus, dass im reziproken Prozedere zur Wiener Tagung 2002, auch in Slowenien der erste Teil der Tagung öffentlich sein wird und sehen dafür von österreichischer Seite zwei Referate (Karner und Suppan) vor.

Entsprechend den bisherigen Gepflogenheiten der Treffen der Österreichisch-slowenischen Expertengruppe wird das österreichische Außenministerium auch bei dieser Tagung vertreten sein.

Mit freundlichen Grüßen

Univ.-Prof. Dr. Stefan Karner
Co-Vorsitzender der Österreichisch-slowenischen Expertengruppe

Bankverbindung: Bank für Kärnten und Steiermark, Graz, BLZ 17 000, Kto.: 180-170.790
IBAN AT 12 1700 0001 8017 0790, BIC: BFKKAT2K

B/LK

Tudi na to pismo sem odgovoril nemudoma in v njem poskušal še enkrat opredeliti naše dogovore in argumentacijo za strokovno nesmiselnost sklicevanja komisije:

Red. prof. dr. DUŠAN NEČAK
Gospod Univ. Prof. Dr. Stefan KARNER
LJUBLJANA, 20.2.2003

Potrujem prejem faksa z dne 20. 3. 2003.

Glede na v pismu izražene želje, da bi v dneh 6. in 7. 3. 2003 v Sloveniji organizirali plenarno zasedanje slovensko avstrijske komisije zgodovinarjev, sporočam, da to žal iz strokovnih razlogov, ni mogoče.

Avstrijski del komisije je namreč v večmesečni zamudi pri oddaji besedil. Naj spomnim, da je bilo na lanskem dunajskem plenarnem zasedanju jasno dogovorjeno, da bodo »bis 31. 10. 2003 Abgabe aller Rohmanuskripte an Karner/ Suppan (in deutscher Sprache) bzw. Nečak (in slowenischer Sprache...)«. V začetku novembra sem sopredsedniku avstrijskega dela komisije prof. Suppanu sporočil, da so na naši strani besedila pripravljena za izmenjavo. Na žalost na avstrijski strani ni bilo tako in še do danes ni tako. Niti dokončno potrjenega zapisnika dunajskega plenarnega zasedanja skupne komisije nismo prejeli.

Prav tako je bilo na dunajskem plenarnem zasedanju dogovorjeno, da bodo »Gruppen-diskussionen im November und Dezember bzw. Im Jaenner und Februar 2003«. Zaradi vaše zamude tega dogovora, ki je gledano s strokovnega vidika najpomembnejši, ni bilo mogoče opraviti. Na vse to sem sopredsednika avstrijskega dela komisije prof. Suppana zadnjič osebno opozoril na srečanju 19. 12. 2003 na Dunaju. Šele včeraj, 19. 2. 2003 sem od njega prejel besedila 6. avstrijskih kolegov, kar je mnogo manj od polovice.

Naj mi bo dovoljeno citirati še tretji dogovor dunajskega plenarnega zasedanja, ki pravi »Tagung am 6.3. — 7.3. in Slowenien (2Tage) mit Diskussion aller Themen (podčrtal pisec)«. Vsi citati so iz zapisnika, ki ste ga pripravili na avstrijski strani.

Iz zapisanega sledi, da je slovenska stran izpolnila vse dogovore. Zato še enkrat predlagam, kot sem to že predlagal prof. Suppanu: Ko bo avstrijska stran imela na voljo vsa predvidena besedila oz. bo povedala, če se je morebiti katerih odpovedala, naj to sporoči, da se dogovorimo o načinu izmenjave besedil. Zahvaljujem se sicer za poslana mi besedila, toda to ni bilo dogovorjeno in ste to storili po lastni volji. Ko si bomo vsa besedila izmenjali, jih prevedli, preučili in opravili dogovorjene pogovore oz. usklajevanja po skupinah, ki smo jih določili na dunajskem plenarnem zasedanju in o čemer smo se jasno dogovorili na dunajskem plenarnem zasedanju komisije, bomo lahko določili nov datum plenarnega zasedanja v Sloveniji. Resen strokoven pristop nam nalaga tak način delovanja. Zasedanje zaradi zasedanja nima nikakršnega strokovnega smisla.

Zato tudi slovenska stran slej ko prej ostaja na stališčih, da bo to tudi tretje plenarno srečanje, če bo do njega prišlo, delovne t.j. strokovne in ne politične narave. Če želita zunanji ministrstvi ob tem srečanju kaj prirejati je to seveda popolnoma njuna zadeva. Ne pri mari-borskem in ne pri dunajskem plenarnem zasedanju ni bilo nikakršnih referatov in jih tudi na tretjem v Sloveniji ne predvidevamo.

Na koncu naj še enkrat poudarim svoje prepričanje in prepričanje slovenskega dela komisije, da smatramo bilateralno komisija zgodovinarjev kot strokovno in ne politično telo, ki ga obe zunanji ministrstvi podpirata. Veseli bomo, če bomo lahko skupaj načrtovano strokovno nalogo uresničili.

O željah avstrijskega dela bilateralne komisije bom obvestil člane slovenskega dela komisije.

Z lepimi pozdravi
Dušan Nečak«

Z dopisom nisem bil uspešen. Nasprotno, da bi avstrijska sopredsednika zabrisala njuno/njihovo odgovornost, sta morala ubrati pota njune ministrice: napadati slovensko stran in nanjo zvrčati krivdo, še posebej na njenega predsednika. Že 21. 2. sta mi tako poslala »uradno« e- sporočilo, ki se o odstotku resničnosti trditev v njem ni v ničemer ločilo od prejšnjih, le bolj grobo je bilo:

»ÖSTERREICHISCH-SLOWENISCHE EXPERTENGRUPPE

Die österreichischen Vorsitzenden

Stefan Karner

Arnold Suppan

Graz, 21.2.2003

Herrn

Prof. Dr. Dusan Necak

Vorsitzender der Österreichisch – slowenischen

Expertengruppe

Dusan.necak@Uni-Lj.si

Lieber Dusan!

Bezugnehmend auf Dein FAX v. 20.3.2003 bedauern wir es zutiefst, daß die einvernehmlich für den 6./7.3.2003 in Slowenien festgesetzte Tagung einseitig und ohne Konsultation mit den österreichischen Vorsitzenden von der slowenischen Seite am 20.2.2003 kurzfristig abgesagt wurde. Dies müssen wir leider mit größtem Bedauern zur Kenntnis nehmen und werden die österreichischen Mitglieder der Expertengruppe von dem Beschluß in Kenntnis setzen.

Die angeführten Begründungen sind nicht stichhaltig, weil generell eine Entscheidung über die Durchführung oder Nicht-Durchführung einer gemeinsamen Tagung nur bilateral und gemeinsam getroffen werden kann. Die offenen sachlichen, historischen Fragen hätten am 6./7.3.2003 in den einzelnen Themengruppen bei der Tagung diskutiert werden sollen. Das Protokoll der Wiener Tagung 2002 wurde noch vor dem Sommer 2002 übermittelt. All-fällige Unklarheiten hätten natürlich bei der vorgesehenen Tagung in Slowenien am 6./7. 3. 2003 besprochen werden können, wie dies bei solchen Gremien allgemein üblich ist. Dies ist nun leider nicht möglich.

Zu den einzelnen in Deinem FAX dargelegten Punkten weisen wir darauf hin, daß

– ein Termin für den gegenseitigen Austausch der Rohmanuskripte nicht vereinbart war (schon gar nicht in der Form eines Gesamtpaketes), was u. a. auch aus dem Umstand hervorgeht, daß von österreichischer Seite die ersten 11 Manuskripte am 19. und 20. 2. 2003 übermittelt wurden, daß die restlichen bis 3. 3. 2003 folgen, während von slowenischer Seite bis dato noch kein einziges Manuskript eingegangen ist.

– kein Modus für den Austausch der Rohmanuskripte vereinbart wurde. In diesem Zusammenhang sind wir der Meinung, daß unsere Expertengruppe keine diplomatische Staatenkonferenz darstellt, sondern eine Gruppe von Wissenschaftlern, die über den »Modus des Austausches von Texten« nicht langmächtig zu beraten braucht, sondern die vorliegenden Texte – wie unter Kollegen üblich – informell Zug um Zug austauscht. Dies hat die österreichische Seite getan.

– der Termin »bis 31. 10. 2002...« eine interne und keine bilaterale Fristsetzung war.

– für die monierten, nicht stattgefundenen Gruppendiskussionen beide Seiten bereit sein müssen. Eine Einladung zu derartigen Diskussionen ist leider auch in den Fällen slowenischer Gruppensprecher unterblieben.

– *in der Frage der bilateral vereinbarten Teilöffentlichkeit der Konferenzen die slowenische Seite – aus welchen Gründen auch immer – die interessierte Öffentlichkeit zu scheuen scheint. Die österreichische Seite wird jedoch auf der diesbezüglichen bilateralen Vereinbarung deshalb bestehen, weil es ein großes, berechtigtes, öffentliches Interesse an unserer Arbeit auf beiden Seiten gibt. Auch bei der Wiener Tagung gab es, wie bekannt, einen öffentlichen Teil.*

– *vom österreichischen Außenministeriums kein Referat oder Beitrag zur Tagung geplant ist, sondern die Teilnahme eines Vertreters, wie dies auch bisher der Fall war.*

– *wir die vorschnelle Kritik an einzelnen von uns übersandten Rohmanuskripten österreichischer Kollegen als unkollegial und auch sachlich nicht gerechtfertigt betrachten.*

Generell drücken wir auch unsere Verwunderung darüber aus, daß immer wieder von slowenischer Seite dem österreichischen Teil der Expertengruppe und einzelnen Mitgliedern eine politische Funktion unterstellt wird. Wir weisen dies für die österreichische Seite mit Entschiedenheit zurück.

Daher appellieren wir beide an Dich, unsere gemeinsame Arbeit plangemäß wieder aufzunehmen und schlagen dazu folgende Vorgangsweise vor:

– *Übersendung der bisher vorliegenden slowenischen Manuskripte bis 3.3.2003. Damit hätten wir einen Gleichstand erreicht.*

– *Möglichst rasche Verständigung der Vorsitzenden der Expertengruppe über das weitere Prozedere, eventuell im Wege einer Zusammenkunft in Graz oder Maribor.*

– *Möglichst rasche gemeinsame Festlegung eines Konferenztermins in Slowenien zum ehest möglichen Zeitpunkt.*

In Erwartung Deiner Antwort und mit kollegialen Grüßen

*Arnold Suppan
Stefan Karner«*

Tako grobo, da sem na podoben način 24. 2. 2003 odgovoril tudi sam in zavrnil vse njune insinuacije:

»Spoštovani,

potrjujem E – mail sporočilo datirano z dne 21. 2. 2003 odposlano, 24. 2. 2003 ob 9.20.

Na žalost tudi to sporočilo ne odstopa od dosedanjih, ki sem jih prejel. Polno je sprenevedanj, žaljivih podtikanj in polresnic. Najprej o odpovedi sestanka. Nikjer ne piše in v nobenem dogovoru ne stoji, da je mogoče sestanek odpovedati samo bilateralno. Še manj je resnica, da smo to storili »kratkoročno« in brez konsultacije z vodstvom avstrijskega dela komisije. Zapisal sem že, da sem o tem obvestil kolego Suppana zadnjič 19. 12. 2002 v osebнем pogovoru z njim. O tem, da so naši rokopisi domala 100% končani sem sporočil kolegu Suppanu, v E-mailu 13. 11. 2002, ob 11.42 uri. Torej trinajst dni po preteku bilateralno dogovorjenega in nikakor internega dogovora o roku za oddajo. Naj še enkrat citiram zapisnik dunajskega plenarnega srečanja: »TOP 6) Zeitplan: Folgender Zeitplan wird einvernehmlich festgelegt: 1) bis 31. 10. 2002 Abgabe aller Rohmanuscripte an Karner/Suppan (in deutscher Sprache) bzw. Nečak (in slowenischer Sprache) bzw. Mitarbeiter in der jeweiligen Gruppe...« Kdo ne govori resnice je iz citata jasno razvidno. Če pa je že govor o »kratkoročnem odpovedovanju« dogovorjenih sestankov naj vaju spomnim le na vašo odpoved prvega skupnega sestanka v Ljubljani v začetku septembra 2001. Le dva dni pred sestankom ste ga odpovedali, pa ne zaradi strokovnih razlogov.

Odgovor na E-mail sporočilo z dne 13. 11. 2002: »Dragi Arnold, včeraj sem imel sejo našega dela komisije. Sporočam Ti, da je naš del besedil skoraj 100% pripravljen. Prosim za

sporočilo, kako je na vaši strani....«, sem dobil 19. 11. 2002 ob 19,00: *Lieber Dusan, Ihr Slowenen seid offensichtlich fleissiger als die Oesterreicher, ich habe bis jetzt nur fuenf Manuskripte, werde aber die anderen sogleich machen*... Tudi do osebnega srečanja s kolegom Suppanom 19.12. na Dunaju se ni na avstrijski strani nič spremenilo. Na srečanje sem sam prinesel disketo s slovenskimi besedili in jo ponudil sogovorniku, kar pa je le ta odklonil, kot sem jaz odklonil pošiljanje njegovih besedil. Za potrditev teh dogajanj imam priče.

Povsem nesprejemljiva in skrajno zavajajoča je trditev o zapisniku zadnjega plenarnega srečanja. Ne samo, da smo osnutek dobili dobre štiri mesece po srečanju, tudi predloga zapisnika, z vnesenimi našimi popravki bi morali dobiti v pregled, če bi ga že sprejemali na predvidenem zasedanju 6. 3. 2003. Nismo ga dobili!!

Prva alineja vajinega dopisa ne drži v nobeni postavki. Iz prej omenjenega citata osnutka zapisnika je jasno razvidno, da smo se dogovorili za »Abgabe aller Manuskripte«. Neresnica je tudi trditev, da ste predali 11 besedil. Po E-malu sem prejel 8 besedil, šestih avtorjev, tisto (3) kar pa mi je bilo poslano po pošti je sramota za pošiljatelja. Med njimi pa je denimo predlog projekta prof. Stuhlpfarrerja z dne 28.2.2002!!!, z zahtevkom za financiranje vred. Poleg tega smo se dogovorili za »Rohmanuskripte« in ne za teze! Se hočete iz nas norčevati ali nas le žaliti?

Že prof. Suppanu sem zapisal, da se o načinu izmenjave res nismo dogovorili. Imamo pa s tem eno zelo slabo izkušnjo. Saj se še spomnite »izmenjave« tez na dunajskem zasedanju, ko so vsi (10) slovenski člani predali svoje tekste, avstrijska pa komaj za polovico (7 od 14). Dogovorjeni pa smo bili za celovito izmenjavo besedil. V izogib temu želimo izvesti zamenjavo korektno, to je vsa besedila za vsa besedila. Naša stran je torej pripravljena takoj, ko bosta javila, da imata vsa besedila posredovati vsa naša. Tudi 3. 3. 2003.

Veliko sprenevedanje so navedbe v četrti alineji: Kako in s kom naj bi se naši kolegi pogovarjali, če pa je bilo še vsaj do 19. 12. na voljo le pet besedil na avstrijski strani. Kot podtikanje pa smatram navedbo, da bi mogli avstrijski kolegi dobiti vabilo s slovenske strani. Dogovorjeno je bilo le :«2) Gruppendiskussionen im November und Dezember 2002 bzw.im Jaenner und Februar 2003« (glej zapisnik str. 6) Vodstvo avstrijskega dela komisije je bilo vsaj od 13. 11. 2002 obveščeno, da so naša besedila pripravljena in da se pogovori po skupinah zaradi nas lahko začnejo. Nikakršnega vabila z avstrijske strani nismo dobili.

O peti alineji ni vredno izgubljati besed. Tudi o tem smo se že dogovorili, svoje delo bomo javnosti predložili, ko bo zbornik napisan, predvidoma v letu 2002 (glej zapisnik str.6). Slovenska stran tudi danes ne vidi nikakršnega razloga, da se delo komisije preden je zaključeno predstavlja javnosti, tako kot si to predstavlja avstrijska stran. Še enkrat ponavljam, tega ni bilo v Mariboru in ne na Dunaju. Na Dunaju sta pred zasedanjem komisije javnosti spregovorila le zunanja ministra, zato trditev, da je bil del zasedanja na Dunaju javen, ne odgovarja resnici.

Tudi navedbe v šesti alineji ne odgovarjajo resnici. Ne v Mariboru in ne na Dunaju na zasedanju komisije ni bil prisoten noben predstavnik zunanjega ministrstva. Kar pa zadeva predzadnji odstavek E-mail sporočila ni mogoče drugače kot spet potrditi očitno sprenevedanje piscev. Ne samo kot zgodovinarji, tudi kot ljudje imamo še zadosti spomina, da se spomnimo javne izjave kolege Karnerja na skupnem zasedanju komisije v Mariboru, kjer je izjavil, da nastopa v imenu avstrijskega zunanjega ministrstva. Še bližje pa nam je dejanje s pošiljanjem svojih dveh diskusijskih prispevkov, preko diplomatskega predstavništva Republike Avstrije v Ljubljani, kar zagotovo ni načelo kolegialnega in strokovnega načina izmenjave strokovnih besedil. Vsekakor sem tak način smatral za nedopusten pritisk name in na slovenskih del komisije, ki ga ni mogoče označiti drugače kot za političnega.

Naj zaključim. Slovenska stran je seveda zelo zainteresirana, da zaključimo skupno začeto delo. Vsekakor pa na dogovorjen način. Še enkrat poudarjam, da slovenska stran sodi, da je

smiselno zasedati v plenumu le, če si imamo celovito kaj novega povedati. Še naprej čakamo na sporočilo z vaše strani, da so pripravljeni vaši teksti. Ko bomo to sporočilo dobili, si lahko besedila na sestanku, tako kot sta predlagala, v Mariboru izmenjamo. Po izmenjavi tekstov mora slediti, dogovorjena faza, usklajevanja po skupinah in šele nato plenarno zasedanje. Menim, da lahko štirimesečni zaostanek skrajšamo in da skupno zasedanje v Ljubljani opravimo še pred poletjem.

*S spoštovanjem
Dušan Nečak«*

Da bi bil pritisk še močnejši in videz neverodostojnosti predsednika slovenskega dela bilateralne komisije še izrazitejši, se je sopredsednik Karner poslužil še enega trika, ki sem ga omenil že v odgovoru na njegov faks. V dogajanje je neposredno vpletel tudi avstrijsko veleposlaništvo v Ljubljani, najbrž v upanju, da bom(o) morda le popustil(i). Svoji besedili je namreč poslal po diplomatski pošti in kurir veleposlaništva mi je obe besedili, proti podpisu izročil 24. 2. 2003.³³

Tako kot v vsem času vodenja slovenskega dela bilateralne komisije sem tudi sedaj o vsem dogajanju sproti obveščal vse člane slovenskega dela komisije bodisi preko e-sporočil, bodisi na rednih sestankih slovenskega dela komisije. Posebej sem bil vesel kratke reakcije kolege Vodopivca na moje pismu avstrijskima sopredsednikoma : »Dragi Dušan, zelo v redu, jasno, ostro, vendar ne žaljivo. Še enkrat: lep pozdrav Peter«³⁴ Zato me je toliko bolj presenetil nekoliko kasnejši potek dogodkov znotraj slovenskega dela bilateralne komisije.

Avstrijski pritisk je v prvih dneh marca nekoliko popustil, le rokopise so še kar naprej pošiljali in zahtevali naše. Korespondenca je spet tekla le me sopredsednikom Suppanom in menoj in 3. 3. ter 7. 3. 2003, ko je spet poslal nekaj rokopisov, je zatrjeval, da bodo večino besedil poslali še v marcu.³⁵ Tudi znotraj slovenskega dela bilateralne komisije so se začeli pojavljati drugačni pogledi na rešitev nastale situacije, zlasti v smeri popuščanja avstrijskim pritiskom in sprejemanju dela »krivde« za nastal položaj tudi na slovensko stran. Posebej pa ob tem poudarjam, da je bila politika delovanja komisije vedno s konsenzom sprejeta na sejah celotne komisije in ni v nobenem primeru šlo za samovoljno delovanje predsednika.

V takih okoliščinah sem za 10. 3. 2003 sklical sejo slovenskega dela bilateralne komisije zgodovinarjev. Zasedali smo v prostorih Izobraževalnega centra MO na Igu. Razprava je bila živahna in sprejeti so bili kompromisni sklepi, ki sem jih naslednjega dne posredoval sopredsedniku Suppanu:

»Dragi Arnold,

kot sva se dogovorila Ti takoj po zasedanju našega dela komisije sporočam naš predlog za nadaljnje delo. Komisija predlaga, da – skladno s Tvojim E-mailom z dne 3. 3. 2003, v katerem si navedel roke, do katerih boste predvidoma uspeli pripraviti preostale »Rohmanuskripte« – počakamo na ta besedila do konca marca 2003. Če se bo to zgodilo, Ti takoj pošljem vse naše tekste. Če pa ne boste uspeli pripraviti vseh »Rohmanuskriptov« Vam bomo takrat poslali vsa tista naša besedila, ki imajo pendant v vaših besedilih – ne konceptih. Tako se bo prevajanje »Rohmanuskriptov« lahko začelo in upam tudi končalo v mesecu aprilu. V maju predlagamo usklajevalne sestanke po skupinah oz. tematskih sklopih, tistih avtorjev, ki so svoje »Rohmanuskripte« oddali. Čeprav smo večinoma vsi v več skupinah upam, da bomo

³³ Zadevo e-korespondenco z avstrijskih veleposlaništvom hrani avtor.

³⁴ E-sporočilo z dne 25.2.2003, hrani avtor.

³⁵ E-sporočili z dne 3. 3. in 7. 3. 2003, hrani avtor.

v mesecu dni ta posvetovanja lahko opravili in v začetku junija – predlagamo, da v tednu od 3. – 10. 6. 2003 v Ljubljani opravimo za marec predvideno plenarno zasedanje. Štirimesečni zaostanek bi tako lahko skrajšali vsaj za mesec dni in na plenarnem zasedanju obravnavali po možnosti že usklajene predloge tekstov za vse dogovorjene in predvidene tematske sklope.

Še enkrat Te prosim, da mi sporočiš, če se je kateri od vaših avtorjev odpovedal sodelovanju v komisiji oz. besedila ne bo pripravil, da se bomo vedeli ravnati.

*Lep pozdrav,
Dušan«*

»Lieber Dusan!

Danke für Eure neuen Vorschläge. Ich werde sie sofort mit meinen Kollegen besprechen und Dir dann eine umfassende Antwort zukommen lassen. Ich denke doch, daß wir die meisten Manuskripte bis Ende März zusammenkriegen bzw. feststellen können, wer dann nicht mitmacht. So stünde dann auch einem Zug-um-Zug-Austausch nichts im Wege und die gemeinsame Arbeit ginge wieder voran.

Mit dem Termin 3.–10.6. habe ich selbst leider Probleme, da ich zwischen 2. und 4.6. in Wien festsitze und zwischen 5.6. und 9.6. in Moskau sein werde. Ich getraue mich aber noch keinen neuen Vorschlag zu machen, bevor ich nicht von der Mehrzahl der anderen Kollegen weiß, wann sie könnten.

Ich melde mich wieder am Freitag oder am kommenden Montag.

*Herzliche Grüße,
Arnold«*

Odgovora na poslane predloge nisem nikoli prejel.

Razprava na seji slovenskega dela komisije 19. 3. na Igu je bila, kot sem že zapisal živahna, mestoma vroča pa tudi konstruktivna, sam pa sem jo, zlasti zaradi izjav mojih najbližjih sodelavcev in najvplivnejših članov slovenskega dela komisije, dojel tudi kot neupravičeno, mestoma celo žaljivo, kritiko mojega dela. Take izjave so bile tiste, v katerih so zahtevali »vrnitev na stara pota« kar koli naj bi že to pomenilo, da naj sedaj vendarle popustim in bom »kasneje junak«, da naj se ne oziram na delovanje Stefana Karnerja, da ima avstrijska zunanja ministrica vendarle »malo prav«...skratka naj se odrečem vsej doslej vedno soglasno dogovorjeni politiki vodenja in delovanja slovenskega dela bilateralne komisije. Ko sem premišljal o konsenkvencah, ki mi jih je potegniti po razpravi na seji na Igu, sem dojel, da tudi MZZ, kljub temu, da sem naše sodelovanje vedno imel za vzorno in korektno ter da je bilo ministrstvo sproti obveščano o vseh mojih/naših korakih pri vodenju slovenskega dela komisije in da nisem doživel nobene kritike mojega/našega dela, avstrijski strani ni nikoli odločno in jasno zavrnilo vse napade in diskvalifikacije na moj/naš račun. O tem, da na slovenski strani ne leži niti senca »krivde« za nastale zamude in z njimi povezane zaplete, ne dokazuje samo tak spis, temveč v prvi vrsti dejstvo, da smo do roka, ki nam ga je postavilo tako MZZ, kot tudi do rokov, ki smo si jih postavili za bilateralnih zasedanjih, svoje delo v celoti opravili. MZZ je od srede novembra 2003 imelo v rokah okoli 500 računalniških strani tekstov, vseh naših sodelavcev. Mi smo svoje delo opravili.

Prav to dejstvo, pa tudi zdravniška ugotovitev, da mi stresna situacija, ki jo prinaša predsednikovanje slovenskemu delu komisije resno načenja zdravje, je prevesilo tehtnico na stran odločitve, da že drugič od začetka dela komisije, to pot dokončno in nepreklicno odstopim z mesta predsednika. Svojo odločitev sem želel ministru prof. dr. Dimitriju Ruplu sporočiti osebno, vendar mu njegove obveznosti niso dovoljevale srečanja z menoj v doglednem času. Zato sem njemu in članom slovenskega dela komisije 21. 3. 2003 svojo odločitev sporočil pisno, v spremnem dopisu pa MZZ še opozoril, da se bo treba dogovoriti o prevzemu arhiva

komisije, ki ga hranim ter prosil, »da skladno s sklepom zadnjega sestanka slovenskega dela komisije z dne 10. 3. 2003, na Igu prispela besedila avstrijskih kolegov oddajo v prevajanje, da ne bi delo komisije po nepotrebnem zastalo...«³⁶:

»Spoštovani gospod minister,

Prof. dr. Dimitrij Rupel!

Dragi Dim!

Ljubljana, 21. 3. 2003

Ker na žalost nisem mogel dobiti termina za osebni pogovor s Teboj se, spoštovani gospod minister, tik pred odhodom v zdravilišče, obračam nate s temle kratkim pismom.

Potem, ko sem prebral odgovor ge. avstrijske zunanje ministrice na Tvoje pismo njej, v zvezi z delom naše komisije, Te prosim, da zaščitiš moje dobro ime. Prosim Te, da ji sporočiš, da je imelo slovensko MZZ vse od srede novembra 2002 na vpogled besedila slovenskih članov slovensko – avstrijske komisije zgodovinarjev in da torej niso moja izmišljotina, kot je razbrati iz njenega pisma.

Obenem pa Te tudi prosim, da vzameš na znanje mojo dokončno in nepreklicno odločitev, da iz osebnih in zdravstvenih razlogov odstopim z mesta predsednika slovenskega dela bilateralne komisije.

Lep pozdrav«

Očitno ne na MZZ in ne moji sodelavci niso pričakovali takšne moje reakcije. V naslednjih dneh sem dobil kopico pisem podpore domala vseh članov slovenskega dela komisije ter MZZ, in pozivov naj še enkrat premislim svojo odločitev. Med mnogimi odgovori kolegom naj tu navedem le enega, v katerem sem povedal pravzaprav vse, kar me je težilo:

»...hvala Ti za prijazne besede, zlasti pa za razumevanje položaja, v katerem sem se znašel. Mnogi, celo meni nekoč najbližji si najbrž predstavljajo, da bom kar v neskončnost igral njihovega pajaca in hodil namesto njih v kostanj po žerjavico. Najbrž so celo prepričani, da to rad delam. Toda enkrat je vsega dovolj. Kljub temu pa menim, da smo v letu in pol kar smo skupaj opravili veliko in dobro delo. Ni razloga, da ga ne bi tudi dokončali. Vodstvo pa naj prevzamejo tisti, ki so mehkejši in bodo krenili na stara pota, ki znajo dati Karnerja v oklepaj, ki bodo pustili, da se na njih zliva gnojnica in se jih javno označuje kot lažnivce, izmišljevalce, sprenevedavce, ki bodo trpeli, da partnerji nenehno kršijo dogovore, ki jim bo vseeno ali jih člani komisije v resnici podpirajo ali le zato, da njim ni treba v boj, ki bolj verjamejo avstrijski ministrici kot samemu sebi in prepričujejo, da ima avstrijska stran vendarle prav, ker v resnici nimajo naših besedil, ki čeprav niso prebrali morda niti enega avstrijskega besedila trdijo, da so ta dobra naša pa slaba, ker ne upoštevajo vse«relevantne« literature... Pa kaj bi našteval. V ponedeljek 31. 3. 03 je minister le našel toliko časa, da me bo sprejel. Odnese mu bom CD z našimi besedili pa naj ga posreduje avstrijski strani. Če bo želel bom seveda ostal član komisije.

Sicer pa vse dobro in lep pozdrav, Dušan.«

Minister me je sprejel 31. 3. 2003, zagotovil sem mu, da je moja odločitev dokončna in izročil zgoščenko z vsemi našimi besedili. Ko pa sem dva dni zatem iz MZZ dobil prevod pisma, ki ga je minister Rupel, najbrž tudi zaradi mojega odstopa in pismene prošnje naj zaščiti moje dobro ime, poslal avstrijski zunanji ministrici, sem dobil le še potrditev pravil-

³⁶ Zadevno e-sporočilo hrani avtor.

nosti svoje odločitve. Čeprav sem z MZZ dobil zagotovilo, da bo »minister dr. Rupel ministrici Ferrero-Waldner predstavil sliko o delu in napredku Vaše skupine ekspertov...«³⁷, v pismu z dne 24. marca 2004 ni bilo govora o kakršni koli zaščiti mojega dobrega imena:

»...Prepričan sem, da se bodo slovenski in avstrijski eksperti vendarle uspeli povzdigniti nad praktične težave pri usklajevanju časovnih terminov, saj je težje delo vsebinskega usklajevanja še pred njimi in da bodo nesoglasja reševali pragmatično. K temu jih lahko vzpodbujava tudi midva, ne da bi se spuščala v razčiščevanje nesoglasij med njimi. Gre za uveljavljene strokovnjake, ki se gotovo tudi sami zavedajo odgovornosti, ki so jo prevzeli s tem za obe državi pomembnim projektom.

Z zadovoljstvom Ti sporočam, da so slovenski zgodovinarji 10. marca opravili prvo interno usklajevanje tekstov. Na usklajevanje z avstrijskimi kolegi bodo pripravljeni takrat, ko bo tudi avstrijska stran pripravila vse tekste. O tem je prof. dr. Nečak seznanil kolega prof. dr. Suppana tudi na osebnem srečanju decembra na Dunaju, ko je že imel pri sebi vse tekste razen enega (gre za tekste obsega približno 40 strani za vsako temo)...«³⁸

Po nekaj mesečnem zatišju na obeh straneh in iskanju novega vodstva slovenskega dela bilateralne komisije, je zunanji minister dr. Rupel vse slovenske člane komisije 11. junija 2003 povabil na delovno komisijo, da bi se o tem dokončno dogovorili. V njegovi odsotnosti je pogovor vodil državni sekretar Iztok Mirošič in po ne ravno prijetni razpravi je bilo sklenjeno, da bo vodstvo prevzel prof. dr. Božo Repe.

V pismu, s katerim je dr. Rupel vabil na delovno kosilo, je med drugim zapisal:

»...Člani skupine zgodovinarjev ste opravljali delo zelo dobro in se striktno držali dogovorjenih rokov. Za dosedanje rezultate gre nedvomno zahvala tudi vodji skupine prof. dr. Nečaku, ki je z vodenjem dela komisije pripomogel k pravočasnemu in ustreznemu doseganju zastavljenih ciljev. Sodelovanje z njim je bilo v vseh pogledih korektno. Ministrstvo je prejelo vsa besedila, iz česar je razvidno, da je prva faza dela končana...«³⁹

Hvaležen sem mu za te besede, škoda le, da jih ni že prej sporočil tudi avstrijski zunanji ministrici.

II. Obdobje 2003 – 2004 (Božo Repe)

Vodenje slovenskega dela avstrijsko-slovenske komisije sem na predlog kolegov iz komisije sprejel avgusta 2003. 19. avgusta 2003 mi je minister za zunanje zadeve prof. dr. Dimitrij Rupel v pismu imenovanje tudi potrdil.⁴⁰

Najprej sem naredil pisni pregled dotedanjega dela in odnosov med slovenskim in avstrijskim delom komisije in svoje videnje položaja.⁴¹ Z ugotovitveno bilanco sem ob prevzemu komisije seznanil vse člane slovenskega dela avstrijsko-slovenske komisije in pristojne na Ministrstvu za zunanje zadeve, 8. septembra 2003 pa sem sklical slovenski del komisije. Na sestanku je bilo dogovorjeno, da avstrijski strani predlagamo sestanek v prvi polovici oktobra, saj je bil po diplomatski poti predlagani rok (pismo avstrijske zunanje ministrice slovenskemu zunanjemu ministru) za sestanek v septembru prekratek za organizacijo srečanja.

³⁷ Zadevno e-sporočilo hrani avtor.

³⁸ Zadevno pismo hrani avtor.

³⁹ Pismo z dne 5. junija hrani avtor.

⁴⁰ Pismo dr. Dimitrija Rupla dr. Božu Repetu, 19. avgust 2003, hrani pisec.

⁴¹ Osnovne ugotovitve se ne razlikujejo od tistega, kar je v prvem delu poročila napisal kolega Nečak, zato jih tu ne ponavljam.

O vsem sem 26. septembra 2003 tudi obvestil sopedredujočega avstrijskega dela komisije prof. dr. Arnolda Suppana. Predlagal sem mu skupni dvodnevni sestanek obeh delov komisije v Sloveniji (Ljubljani ali okolici) v prvi polovici oktobra (41 ali 42 teden) in ga opozoril, da se obveznosti slovenskega dela komisije do MZZ končajo do konca leta, ko moramo oddati besedila, večina članov komisije pa tudi glede na druge obveznosti, ki jih ima, sodelovanja v projektu ne želi podaljševati. Na sestanku bi po kratkem začetnem zgolj formalnem plenarnem uvodu delali po skupinah in skušali predvsem ugotoviti, ali ima smisel besedila ene in druge strani usklajevati oziroma – če taka volja obstaja – kako to storiti, saj smo izgubili več mesecev, predvidenih za usklajevanje, v dveh dneh pa tega verjetno ni mogoče storiti. Na osnovi ugotovitev posameznih skupin, bi se potem dogovorili, kako naprej. Možna rešitev bi lahko bila tudi izdaja skupnega zbornika brez usklajevanj, vendar bi se o tem dogovorili po poročanju skupin.

Ker sem resnično želel preseči zastoj v sodelovanju z avstrijsko stranjo, sem slovenske kolege (čeprav so nekateri imeli pomisleke) prepričal, da avstrijski strani pošljemo besedila v celoti, ne glede na to, da so bila nekatera avstrijska še vedno zgolj na ravni tez ali pa so sploh manjkala. Avstrijski strani so bila tako dostavljena vsa besedila, razen besedila pokojnega dr. Toneta Ferenca, ki je vztrajal, da morata biti pripravljene obe besedili, saj bi se sicer verjetno zgodilo, da bi na skupnem sestanku razpravljali zgolj o njegovem, na kar pa glede na občutljivost teme ni hotel pristati. Predlagal sem tudi, da bi se na sestanku dogovorili, kako naprej. Možna rešitev sem videl v skupni publikaciji ali vsaj sočasni, čeprav brez usklajevanja besedil, za katerega ni bilo več časa.

Dr. Suppan je na pismo odgovoril slab mesec kasneje, 23. oktobra 2003. Na dunajski sestanek je imel drugačne poglede kot jaz in vztrajal je pri trditvi, da je avstrijska stran do aprila 2003 poslala dvanajst tekstov, medtem ko slovenska ni izročila nobenega. Po njegovem mnenju za zastoje (»setbacks«) ni kriva le avstrijska stran. Zapisal je, da s kolegom Karnerjem nista uspela organizirati srečanje z nami, da pa se strinja z morebitno skupno publikacijo, ki bi po njegovem mnenju lahko izšla pri Mohorjevi družbi (Hermagoras).

Na sestanku pri ministru za zunanje zadeve dr. Dimitriju Ruplu 29. oktobra 2003, je bil nato sklenjen dogovor, da je do 1. marca 2004 treba končati besedila o vseh temah slovenske strani (to je zadevalo tudi komisijo pravnikov) in najkasneje do konca leta 2004 izdati besedilo. Predlagano je bilo, da minister dr. Rupel sugerira avstrijski zunanji ministrici, naj vsaka stran poskrbi za svoje besedilo in njegov prevod v nemščino oziroma slovenščino in za redakcijo. Izražen pa je bil tudi interes, da bi obe knjigi (slovenska in avstrijska) izšli kot celota.⁴²

Na sestanku slovenskega dela komisije 6. novembra 2003, ki je sledil, so bili nato sprejeti naslednji pomembnejši sklepi⁴³:

Predsednik komisije bo v pismu dr. Suppanu:

- obžaloval, ker se avstrijska stran ni mogla organizirati za predlagani skupni sestanek oktobra 2003 v Sloveniji;
- se strinjal z ugotovitvijo, da nadaljnje usklajevanje besedil nima smisla, da pa je bilo skupno delo kljub temu velik dosežek in je nadgradilo dosedanje dobro sodelovanje avstrijskih in slovenskih zgodovinarjev;
- povedal, da je slovenska stran v skladu s pogodbo z Ministrstvom za zunanje zadeve republike Slovenije projekt zaključila z oktobrom 2003, da pa je dolžna besedila do konca leta 2004 dvojezično (v slovenščini in nemščini) izdati tudi v tiskani obliki;

⁴² Elementi za zapis sestanka pri ministru dr. Ruplu, 29. 10. 2003, zapisala prof. dr. Ivan Kristan, prof. dr. Božo Repe.

⁴³ Zapis sklepov s sestanka slovenskega dela avstrijsko-slovenske komisije, ki je bila v četrtek, 6. novembra 2003 ob 10. uri na oddelku za zgodovino FF v Ljubljani, Arhiv slovenskega dela avstrijsko-slovenske komisije.

– izrazil željo, da bi besedila avstrijskega in slovenskega dela komisije izšla istočasno in oboje dvojezično, vendar slovenski del komisije glede na sklenjene pogodbe z ministrstvom za zunanje zadeve z izdajo ne more odlašati čez dogovorjeni rok;

– predlagal, da glede na to, da do usklajevanja ni prišlo, člani obeh delov komisije v svojih besedilih ne komentirajo izmenjanih besedil druge strani dokler besedila ne bodo izšla;

– prenesel stališče slovenskega dela komisije, da bi rezultate dela komisije javnosti predstavili potem, ko bosta oba zbornika izšla.

Člani komisije bodo zato končno verzijo besedil pripravili do 1. marca 2004. Pri avtorjih, ki imajo skromnejša besedila, je zaželeno, da jih dopolnijo v skladu s predvidenim načrtom. V marcu bo zadnje usklajevanje celotnega besedila (dvo ali tridnevni »konklave«). Po usklajevanju bodo šla besedila v prevod, izšla pa naj bi najkasneje do konca leta 2004.

Potrjen je bil uredniški odbor v predlagani sestavi (dr. Dušan Nečak, dr. Peter Vodopivec, dr. Boris Jesih, dr. Božo Repe), kot možen izdajatelj je bil predlagan oddelek za zgodovino FF v Ljubljani. Objava besedil pravnikov v isti publikaciji ostaja odprta. Če se bodo slovenski pravniki s svojimi besedili držali roka, so v publikacijo lahko vključeni. Če bodo slovenski in avstrijski pravniki skupaj pripravili usklajeno besedilo, je bolj smiselno, da ga izdajo v posebni publikaciji.

Predsednik komisije bo mag. Reinhardu Reimannu, enemu od članov avstrijskega dela komisije, ki je 3. novembra 2003 samoiniciativno predlagal usklajevanje besedil med dr. Mallejem, dr. Mitjo Ferencem in dr. Repetom v informacijo poslal pismo dr. Suppana in se mu zahvalil za pokazano dobro voljo.

Navzoči so se strinjali, da se zbornik posveti umrlemu članu komisije prof. dr. Tonetu Ferencu.

Po sestanku sem o sklepih obvestil tudi kolega Suppana. Predlagal sem mu tudi da se – glede na to, da besedil nismo uskladili – v objavi vzdržimo medsebojnega komentiranja prejetih besedil.

V odgovor sem dobil skupno pismo obeh sopredsedujočih avstrijskega dela komisije, ki sta slovenski strani izrazila sožalje zaradi smrti prof. dr. Toneta Ferenca in jo obvestila, da tudi njim v nekaj mesecih poteče dogovor z avstrijskim ministrstvom za zunanje zadeve. Izrazila sta pripravljenost po skupnem tisku in predlagala, naj bi delo izdala Mohorjeva družba (Hermagoras) v Celovcu. V ta namen naj bi se pogostejše sestajala oba uredniška odbora (na avstrijski strani naj bi uredniški odbor sestavljala kolega Suppan in Karner) ali pa morebitna »pripravljalna odbora«. Prvi sestanek obeh uredniških odborov naj bi bil v decembru 2003 ali januarju 2004.

Na ta predlog sem, izhajajoč iz dotedanjih izkušenj, 25. decembra 2003 kratko odgovoril, da predlagam, da s sestankom počakamo do konca marca 2004, ko morajo naša besedila po dogovorjenih rokih v prevod. Takrat bi lahko tudi ocenili, kako daleč je s pripravami avstrijska stran in se dogovorili za morebitno sočasno izdajo.⁴⁴ Pismo je ostalo brez odgovora.

Ne glede na to, da končni cilj avstrijsko-slovenske komisije zgodovinarjev, to je usklajeno skupno besedilo ni bil uresničen, se je možno strinjati s kolegom dr. Arnoldom Suppanom, ki je v že navedenem pismu 23. oktobra 2003 zapisal: »V kontekstu 30-letnega sodelovanja avstrijskih in slovenskih zgodovinarjev je priprava in izmenjava več kot dvanajstih besedil z obeh strani – ki prinašajo mnoga nova gradiva in poglede – sedaj pomemben korak naprej in verjetno dobra osnova za nove raziskave in skupne razprave...«.

⁴⁴ Pismo dr. Arnoldu Suppanu in dr. Stefanu Karnerju, 25. december 2003, Arhiv slovenskega dela avstrijsko-slovenske komisije.

Tudi oba podpisana sva prepričana, da bo objava besedil ene in druge strani spodbudila kvalitetno in objektivno znanstveno razpravo in pripomoglo k razčiščenju še odprtih zgodovinskega vprašanja.

Priloge

PRILOGA 1:

Red. prof. dr. Peter Vodopivec
Inštitut za novejšo zgodovino
Red. prof. dr. Dušan Nečak
Filozofska fakulteta
Izred. prof. dr. Božo Repe
Filozofska fakulteta

AVSTRIJA – JUGOSLAVIJA – SLOVENIJA (1900–2000)

Izhodišča za raziskavo

1) Habsburška monarhija in Slovenci pred I. svet. vojno. Napredujoča germanizacija, jugoslovansko vprašanje, slovenski odnos do Avstrije in Nemcev, habsburški/nemški odnos do Slovencev, različni reformni načrti za preoblikovanje monarhije, politika državnega (posebej avstrijskega) vrha.

2) Prva svetovna vojna – slovenski odnos do vojne – slovenska politika v prvih dveh letih vojne – preganjanja Slovencev – obnove parlamentarnega življenja in deklaracijsko gibanje, minimalni in maksimalni majske program, nastajanje nove slovenske (in jugoslovanske) oblasti, razpad monarhije.

3) Nastanek Države SHS. Štajerski Nemci in problem severne meje. Sodelovanje z Dunajem, boji na Koroškem. Kraljevina SHS. Problem razmejitve na Koroškem, mirovna konferenca, koroški plebiscit.

4) Slovenski odnos do Avstrije, avstrijski odnos do Kraljevine SHS in Slovencev v 20. letih. Slovenske težnje stran od »nemštva« in »črno žolte preteklosti«, usmeritev na Balkan in k zahodni Evropi. Politika do štajerskih in kočevskih Nemcev. Koroški Slovenci: obljube plebiscitne propagande in dejansko stanje. Vprašanje koroške avtonomije, nemško štajersko (posebej celjsko) vprašanje. Jugoslovansko-avstrijski odnosi, gospodarski odnosi, oživitve kulturnih odnosov v drugi polovici 20. let.

5) Gospodarska kriza leta 1929 in nemški kapital (ter kapital habsburških naslednic v Sloveniji). Avstrijsko-jugoslovanski odnosi do leta 1934 in v letih 1934–38. Slovenski pogled na Avstrijo in avstrijski na Slovence. Nemci v Sloveniji in vzpon nacizma v Nemčiji. Koroški Slovenci v tridesetih letih (do Anshlusa).

6) Anschluss: razmere v Avstriji in na Koroškem. Meja nemškega rajha na Karavankah – slovenski odziv, politika Jugoslavije. Nemci na Slovenskem, spremenjeni položaj koroških Slovencev. Jugoslavija in Anschluss, vpliv Anshlusa na vzdušje v Sloveniji, zblíževanje med Beogradom in Berlinom.

7) Leto 1941 v Jugoslaviji. Avstrijci in nacizem. Okupacija Jugoslavije in Slovenije in vloga Avstrijcev pri okupacijski oblasti in politiki. Slovenske delitve, partizanski boj. Sodelovanje komunistov in partizanski-odporniški boj na Koroškem. Vloga Nemcev na Sloven-

skem v času druge svetovne vojne – posebnost usode kočevskih Nemcev. Žrtve na obeh straneh, (če so številke).

8) AVNOJ in politični sklepi jugoslovanskega vrha, kar zadeva poveljno usodo jugoslovanskih Nemcev (in Avstrije), ter njihov širši evropski kontekst. Osvoboditev Slovenije, komunistični prevzem oblasti v Jugoslaviji in Sloveniji. Pregon partizanskih in komunističnih nasprotnikov, obračun z Nemci. Slovenski begunci na Koroškem in v Avstriji in njihov vpliv na poveljno avstrijsko javno mnenje o Jugoslaviji in Sloveniji.

Avstrija leta 1945, vprašanje o prihodnosti Avstrije – avstrijska emigracija. Kratkotrajna slovenska-jugoslovanska zasedba Koroške. Mejno vprašanje. Slovenska-jugoslovanska pričakovanja in zahteve. Zavezniški in sovjetski odnos do avstrijske prihodnosti in koroškega vprašanja – koroški Slovenci, njihove delitve, slovenska in jugoslovanska komunistična politika do koroških Slovencev. Avstrija-Jugoslavija-Slovenija 1945–1955. Pogajanja za sklenitev ADP. Vračanje avstrijskih vojnih ujetnikov, Avstrija in tržaško vprašanje; Delovanje jugoslovanska politične emigracije v Avstriji in njen vpliv na sosedske odnose, Normalizacija odnosov po leta 1950; Gospodarsko in trgovinsko sodelovanje; Kulturni odnosi.

9) Avstrijska državna pogodba in meddržavni odnosi 1955–1991. Ratifikacija in graditev dobrososedskih odnosov. Manjšinsko vprašanje – uresničevanje določil člena 7: Obujanje nemškega nacionalizma in neonacizma; šolska in sodna reforma 1959; »mirna« šestdeseta leta; izbruh nemškega nacionalizma in zamrznitev odnosov med Jugoslavijo in Avstrijo 1972; Nova manjšinska zakonodaja (od šestojuljske do sedmojuljske zakonodaje 1972 – 1976); Konsolidacija odnosov in medsebojnega sodelovanja (1976–1991).

Gospodarsko, trgovinsko in kulturno sodelovanje. Multilateralno sodelovanje v OZN in na ravni nevtralne/neuvrščene države.

10) 1991 – 2000. Vloga Avstrije opri osamosvajanju Slovenije in njenem mednarodnem priznanju. Vprašanje nasledstva ADP, Reševanje tako imenovanega vprašanja priznanja »nemške narodne manjšine« na Slovenskem in vračanje njenega premoženja – posebej njen mednarodno pravni vidik in morebitne terenske raziskave. Nova, »slovenska« politika do slovenske manjšine v Avstriji in novo razmerje sil znotraj slovenske manjšine v Avstriji. Avstrija in slovenska pot v EU. Vprašanja avstrijske ideje o tako imenovanem strateškem povezovanju v srednjeevropskem prostoru.

Vpliv dviga Haiderijske politike na avstrijsko – slovenske odnose in na reševanje odprtih vprašanj (brezcarinske prodajalne, jedrska elektrarna, »Nemci« na Slovenskem).

Gospodarsko, trgovinsko in kulturno sodelovanje.

FINANČNA KONSTRUKCIJA

Predvidevamo, da bo pri uresničevanju projekta sodelovalo 8 (osem) stalnih raziskovalcev: Red. prof. dr. Peter Vodopivec (INZ), red. prof. dr. Dušan Nečak (FF), izred. prof. dr. Božo Repe (FF), red. prof. dr. Borut Bohte (PF), red. prof. dr. Karl Stuhlpfarrer (Uni – Celovec), univ. prof. dr. Arnold Suppan (Uni-Dunaj), univ. prof. dr. Ernst Bruckmüller (Uni – Dunaj) in dr. Avgust Malle (SZI – Celovec). Po potrebi bodo pritegnjeni tudi drugi raziskovalni in strokovni sodelavci. Delo po predvidoma trajalo dve leti, to je do konca leta 2002. Vsi štirje avstrijski kolegi so na sodelovanje pristali in sodijo med tiste avstrijske vrhunske strokovnjake, s katerimi je mogoče razumno sodelovati. V kolikor pa bo uradna avstrijska stran predlagala druge raziskovalce, se lahko položaj bistveno spremeni. V tem primeru, si pridržujemo pravico, da o smiselnost takega sodelovanja ponovno premislimo.

Finančna sredstva bodo porabljena za avtorske honorarje sodelavcev in materialne stroške, predvsem za: organizacijo bilateralnih in unilateralnih znanstvenih srečanj (delavnic), potne

stroške, terensko delo, prevode, predvsem slovenske znanstvene produkcije v nemščino, da bi se z njo lahko seznanili avstrijski kolegi, režijo ustanove, preko katere bo raziskovanje potekalo ipd....«

Ljubljana, 2. 3. 2001

Peter Vodopivec
Dušan Nečak
Božo Repe

PRILOGA 2:

Universitätsarcnvus • A-1090 Wieg

Univ.Prof. Dr. Arnold Suppan

Herrn Botschafter

Dr. Christian Prosl

Bundesministerium für auswärtige

Angelegenheiten

Ballhausplatz 9

1010 Wien

UNIVERSITÄT WIEN

Institut für Osteuropäische Geschichte

Universitätscampus 2-4/Hof 3

A-1090 Wien

Tel.: 01/4277-41106 Fax: 01/4277-9411

e-mail: arold.suppan.univie.ac.at

Wien, den 23. Juli 2001

Aktennotiz: Besprechung zwischen Univ.Prof. Dr. Peter Vodopivec (Ljubljana) und Univ.Prof. Dr.

Arnold Suppan (Wien) über österreichisch-slowenische Historikerkommission, Salzburg, 20.7.2001

1. Beide Seiten empfehlen, im Sinne früherer Besprechungen auf gemeinsamen Tagungen der Universitäten und Akademien der Wissenschaften im Rahmen der von den beiden Außenministerien geplanten Historikerkommission die gesamte österreichisch-slowenische Geschichte des 20. Jahrhunderts zu erörtern. Das Projekt sollte also lauten:

»Österreich-Slowenien **im** 20. Jahrhundert. Slovenija – Avstrija v 20. stoljetu«

Ziel wäre die Darstellung aller wichtigen – vor allem historisch belasteter – Themen, die Schließung von Wissenslücken, die Aufarbeitung der »weißen Flecken« in der Historiographie, die offene Besprechung von nationalen Stereotypen, der Abbau von Vorurteilen und die breite Information einer interessierten Öffentlichkeit. Das Gesamtprojekt sollte einvernehmlich von beiden Regierungen getragen werden. Die in der Historikerkommission zu leistende Arbeit wäre jedenfalls mit einem Endbericht bis **zum** September 2003 abzuschließen.

2. Als wesentliche Themenfelder – ohne weitere Präzisierungen zu präjudizieren – werden vereinbart:

1) Die Slowenen in der Habsburgermonarchie – eine Bestandsaufnahme ihrer Lage um 1910;

2) Das deutsch-österreichisch – slowenische Verhältnis im Ersten Weltkrieg 1914–1918;

3) Grenzfrage und Kärntner Plebiszit 1918–1920;

4) »Los von Österreich« und Nationalisierungen in Wirtschaft, Gesellschaft und Kultur Sloweniens 1918–1929;

5) Wirtschaftsbeziehungen Österreich – Slowenien 1918–1938;

6) Deutsche in Slowenien – Kärntner Slowenen 1920–1938;

7) Die Deutschen in Slowenien 1938–1945 (Loyalität, Kollaboration und Widerstand, NS-Herrschaft in der Untersteiermark und Oberkrain sowie in der Operationszone Adriatisches Küstenland, Vergeltung, Flucht und Vertreibung, etc.);

- 8) Die Slowenen im Deutschen Reich (Loyalität, Kollaboration, Widerstand und Partisanenkrieg, die Rolle von OF und AVNOJ, Slovenska zveza, Slovensko domobranstvo, etc.);
- 9) Österreich – Slowenien (Jugoslawien) 1945–1955;
- 10) Österreich in der slowenischen Politik 1955–1990;
- 11) Jugoslawien und Slowenien in der österreichischen Politik 1955–1990;
- 12) Österreich – Slowenien 1991–2001;
- 13) Die Österreicher im Bild der Slowenen im 20. Jahrhundert;
- 14) Die Slowenen im Bild der Österreicher im 20. Jahrhundert.

3. Auf Grund des stark ausgeweiteten Themenkataloges ist auch eine Erweiterung des Personenkreises unumgänglich, der zu den einzelnen Themen bereits gut eingearbeitet ist.

Für die österreichische Seite werden vorgeschlagen: Für die slowenische Seite werden vorgeschlagen: Univ.Prof. Dr. Arnold Suppan, Wien (Sprecher) Univ.Prof. Dr. Dušan Nečak, Ljubljana (Sprecher)

Univ.Prof. Dr. Ernst Bruckmüller, Wien	Dr. Ervin Dolenc, Ljubljana
Univ.Prof. Dr. Stefan Karner, Graz	Dr. Mitja Ferenc, Ljubljana
Univ.Do. Dr. Walter Lukan, Wien	Dr. Bojan Godeša, Ljubljana
Dr. Augustin Malle, Klagenfurt	Univ.Prof. Dr. Igor Grdina, Ljubljana
Dr. Rüdiger Malli, Graz	Dr. Žarko Lazarevič, Ljubljana
Univ.Prof. Dr. Helmut Rumpler, Klagenfurt	Univ.Prof. Dr. Božo Repe, Ljubljana
Univ.Prof. Dr. Karl Stuhlpfarrer, Klagenfurt	Univ.Prof. Dr. Franz Rozman, Maribor
Univ.Do. Dr. Hellwig Valentin, Klagenfurt	Univ.Prof. Dr. Peter Vodopivec, Ljubljana
Univ.Prof. Dr. Marija Wakounig, Wien	

4. Zeitplan:

a) Die slowenische Seite lädt für den 3. September nachmittags/4. September vormittags alle vorgesehenen Teilnehmer zu einer ersten Besprechung nach Ljubljana ein, auf der die 14 Themenvorschläge genau abgestimmt, die jeweiligen Bearbeiter nominiert und der genaue Zeitplan bis zur Fertigstellung des Endberichtes festgelegt wird.

b) Im Rahmen des Besuches von Frau Bundesministerin Dr. Ferrero-Waldner beim Herrn Außenminister Dr. Dimitrij Rupel in Ljubljana am 12. September 2001 werden von den beiden Sprechern und je einem weiteren Kommissionsteilnehmer Themen, Mitarbeiter und Zeitplan der Historikerkommission der Öffentlichkeit vorgestellt.

c) Treffen der Historikerkommission in Tainach oder Retzhof am 28.2./1.3.2002, zu dem jeder Mitarbeiter ein Diskussionspapier von 2 Seiten vorzulegen hätte und Ergänzungen bzw. Abänderungen vorzunehmen wären.

d) Abgabe von ersten Fassungen der Manuskripte bis 30.9.2002 und Einsetzung eines sechsköpfigen Redaktionskomitees; erstes Treffen des Redaktionskomitees im-Herbst 2002 und Erstfassung eines Endberichtes bis Ende-Februar 2003;

e) Diskussion des Endberichtes im Frühjahr 2003 mit Gesamtkommission;

f) Abgabe und Vorstellung des Endberichtes im September 2003.

PRILOGA 3:

»Lieber Dušan!

Unsere Antwort auf Dein Protokoll von unserer Sitzung in Maribor hat sich leider wegen des Todesfalles von Prof. Plaschka, einer zehntägigen Japan-Reise Suppans und einer zehn-

tägigen Rußland-Reise Karners verzögert. Die politischen Aufregungen um unsere Expertengruppe dürften mittlerweile auch wieder verzogen sein.

Zum Protokoll haben wir sowohl einige Abänderungs- als auch einige Ergänzungsvorschläge:

S. 1

- a) dr. Malti schreibt sich mit »il«;
- b) Nicht nur Prof. Repe sondern auch Prof. Beer und Dr. Stieber waren entschuldigt;
- c) ad A 1): Die Kommission wurde als »bilaterale offene Expertengruppe« deklariert.

S.2

d) ad A 2) und 3): Da einige Nominierungen in den sich überschneidenden Wechselgesprächen

offensichtlich unterschiedlich aufgezeichnet wurden, geben wir noch einmal die ganze

Liste bekannt:

Thema 1: Vodopivec, Rozman – Rumpler

Thema 2: Vodopivec – Lukan

Thema 3: Vodopivec, Nećak – Beer, Suppan

Thema 4 und 5: Dolenc, Lazarević – Burz, Maul

Thema 6: Repe – Karner, Malle

Thema 7: Necak, M. Ferenc – Karner, Reimann

Thema 8: Godeša – Stuhlpfarrer

Thema 9: Nećak – Stieber

Thema 10: Repe, Nećak-Burz, Suppan

Thema 11: Repe – Valentin

Thema 12: Grdina – M. Wakounig

Thema 13: Grdina – Bruckmüller

Thema 14: Es wurden mehrere Spezialthemen diskutiert: a) Generationen im Zusammen-, Nebeneinander- und Auseinanderleben; b) Assimilation; c) Kunst, Kultur.

e) ad A4) 2.sklep: »Delo skupine naj bo končano do konca leta 2003.«

S.3

»Die österreichische Seite verlangt eine Teilöffentlichkeit der Tagung in Wien als unabdingbar. Eine Einigung darüber wird nicht erzielt.«

2) Ergänzungsvorschläge:

Mehrere österreichische Kollegen monierten während der Marburger Tagung, daß bei unseren Themenfestlegungen konkrete Referate zu Themen wie: Gesellschaft, Frauen und Kirche zu kurz kämen. Mit einem Referat zu den »Generationen« im Verlauf des 20. Jahrhunderts könnten wir einem Einwand Rechnung tragen.

Lieber Dušan,

wir hoffen, Du kannst unseren Abänderungs- und Ergänzungsvorschlägen namens der slowenischen Kollegen zustimmen und sie entsprechend ins Protokoll einbauen. Bitte sende uns noch einmal das korrigierte slowenische Protokoll. Wir freuen uns jedenfalls auf unsere weitere gedeihliche Zusammenarbeit und bereiten uns bereits auf das Treffen Ende Februar/Anfang März nächsten Jahres vor.

Herzliche Grüße,
Arnold Suppan und Stefan Karner

PRILOGA 4:

Od: Nečak Dušen <dušan.necak@ff.uni-lj.si>

Za: Arnold Suppan <arnold.suppan@univie.ac.at> Poslano: 28. december 2001 17:40

Priloži: POPRAVLJEN ZAPISNIK.doc

Zadeva: Popravek zapisnika

Dragi Arnold,

priloženo Ti pošiljam popravljeni zapisnik prve seje zgodovinske komisije/ekspertne skupine, z dne 12. 10. 2001 v Mariboru. Popravke smo potrdili na seji našega dela komisije dne 17. 12. 2001. Kot boš videl smo upoštevali domala vse vajine predloge.

Nismo upoštevali le dveh. Tistega, da sta bila opravičena tudi prof. Beer in dr. Stieber in tistega po spremembi liste sodelavcev na posameznih temah. Ad.1 – Kot več je bilo med nama dogovorjeno, da na prvo zasedanje povabimo le tiste sodelavce, o katerih sta se dogovorila s Petrom Vodopivcem na sestanku v Salzburgu 20. 7. 2001. Pogojno sem pristal le še na povabilo prof. Brueckmuellerja, ki je bil predviden že v prvem, osnovnem predlogu morebitnih sodelavcev na projektu, na začetku naših dogovarjanj. Ti sodelavci so zapisani tudi v bilateralnem t. i. »ustnem mandatu« obeh ministrov, ki je bil pripravljen že za neuresničeni sestanek obeh ministrov dne 12. 9. 2001. Vaša stran je svojevoljno povabila še nekatere druge kolege, slovenska stran pa je prišla v takem sestavu, kot je bilo dogovorjeno, čeprav bi mogli in želeli povabiti še vrsto kolegov oz., jih na enak način, kot želi vaša stran mogli opravičiti. Od bilateralno dogovorjene skupine strokovnjakov za prvo zasedanje komisije/skupine ekspertov, je bil torej opravičen le prof. Repe. Glede na to, da je komisija/skupina ekspertov odprta, nismo na vaše dejanje reagirali.

Ad.2 – Člani slovenskega dela komisije in sam, ki smo bili navzoči na zasedanju komisije/skupine ekspertov v Mariboru, nismo mogli potrditi liste sodelavcev, ki sta nam jo posredovala. Sam še posebej ne npr. teme št. 9, ki bi jo naj obdelal skupaj s dr. Stieber. Nihče se tudi ni mogel spomniti, da je bilo govora o tem, da bo dr. Stieber (tema št. 7) sodelavec/sodelavka v našem projektu. Enako velja za nekega gospoda oz. gospo Reimann. Za tega sodelavca oz. sodelavko na projektu, sem prvič slišal iz vajinih popravkov zapisnika. Podobno je pri mnogih drugih vajinih predlogih. Vsekakor seveda dopuščamo možnost, da smo na naši strani kaj spregledali. Da bi se izognili morebitnim nesporazumom smo se odločili, da bomo pregledali stenogram našega zasedanja in potem dokončno dopolnili zapisnik. Zato pa je potrebujemo mnogo več časa, saj je treba pregledati kar za nekaj ur magnetograma. Ko bomo uspeli to napraviti Ti bom takoj sporočil. Sestava sodelavcev seveda ni v ničemer sporna in vsaka stran lahko v komisijo/skupino skupino imenuje kogar hoče, toda zapisnik je posnetek govornega in sklenjenega na konkretnem zasedanju. Oba kot zgodovinarja dobro veva, da v zapisnik sodi le tisto, kar je bilo dejansko dogovorjeno in sklenjeno, na 1. zasedanju komisije/skupine ekspertov 12. 10. 2001 v Mariboru.

V izogib nesporazumov naj Ti sporočim še, da je slovenska stran, kot več, brez pripomb sprejela vaš predlog, da boste bilateralno skupino imenovali »skupina ekspertov/Experten-gruppe«.

PRILOGA 5:

Od: Arnold Suppan [Arnold.suppan@univie.ac.at]

Poslano: 25. Januar 2002 18:21

Za: Dusan.necak@Uni-Ij.si

Kp: stefan.karner@kfunigraz.ac.at

Zadeva: Protokoll und Einladung

Lieber Dusan!

Wien, 25.1.2002

Danke für die Übersendung des Protokolls, Deines erläuternden Briefes und den jeweiligen Arbeitsübersetzungen. Zuerst haben wir uns etwas über Eure strikt ablehnende Haltung zum Vorschlag unserer Frau Außenministerin gewundert, in Wien eine zumindest teilweise öffentliche Sitzung durchzuführen. Immerhin wissen wir auf Grund Eurer einschlägigen Arbeiten, daß Du, Peter und noch einige andere Jederzeit in der Lage sind, über den derzeitigen Diskussionsstand zur einen oder anderen Frage zu referieren. Da aber unsere gesamte Arbeit und natürlich auch die Wiener Veranstaltung in einem einvernehmlichen Rahmen stattfinden soll, akzeptieren wir natürlich Euren Wunsch, der Öffentlichkeit vorläufig keinen Bericht vorzulegen.

Unser Außenministerium wird daher – wie zwischen den Ministern Ferrero-Waldner und Rupel besprochen – sowohl Dir als auch uns eine Einladung für den 28.2./1.3. schicken, mit der Bitte um Weitergabe an die jeweiligen Kollegen unserer Expertengruppe. Die Wiener Konferenz soll am 28.2. um 11,30 Uhr mit Statements der beiden Minister und entsprechenden Aufklärungen der beiden für die Medien beginnen. Willst Du als Vorsitzender der slowenischen Seite daran teilnehmen? Karner und Suppan wären dann auch dabei; sonst bleiben die beiden Minister allein.

Nach dem Mittagessen planen wir die 1. geschlossene Arbeitssitzung (nur für Mitglieder der Expertengruppe), die bis gegen 18,30 Uhr dauern sollte. Am Abend lädt uns Botschafter Prosl zu einem Heurigen ein. Am nächsten Vormittag wollen wir die 2. geschlossene Arbeitssitzung durchführen. Nach dem Mittagessen ist die Abreise vorgesehen. Wir hätten also insgesamt ca. 8 Stunden Zeit, um unsere Aufgaben durchzubespochen: endgültige Themenliste; endgültige Referentenauswahl; konkrete Vorarbeiten; weiterer Terminkalender, etc. Wir hoffen, damit die gemeinsame Arbeit in Schwung zu bringen. Selbstverständlich sorgt die österreichische Seite auch für eine Simultanübersetzung und die Übernachtung vor.

Hinsichtlich des Protokolls sehen wir leider noch immer Auffassungsunterschiede. Natürlich sollte nur das auf der Marburger Konferenz Gesagte bzw. schriftlich Vorgelegte drinnen stehen. Dazu gibt es daher unsererseits noch immer einige Abweichungen zu Deinem Protokoll:

1) Da Du richtig feststellst, daß die österreichische Seite die Kommission als »bilaterale offene Expertengruppe« benannt hat, haben wir auch gleich auf die notwendige Erweiterung der ursprünglich vorgesehenen Kollegenzahl hingewiesen. Deshalb haben wir auch Beer und Stieber entschuldigt, da Sie an unserer Arbeit mitwirken sollen.

2) Zum Thema Nr. 3 (Grenzfrage und Ktn. Plebiszit) hatten wir uns die Nachnominierung eines zweiten Namens vorbehalten, der neben Beer nun Suppan sein soll.

3) Zum Thema Nr. 5 kam zwar der Vorschlag von Suppan, es mit Nr. 4 zusammenzuziehen, als österr. Referent ist aber nach der alten Gliederung Burz (und nicht Suppan) genannt worden.

4) Auch beim Thema Nr. 9 (1945–1955) ersuchten wir um Nachnominierung und schlagen daher Stieber (und nicht Suppan) vor.

5) Thema Nr. 14, unter Umständen noch Nr. 15 und Nr. 16, sollten in Wien nochmals genau besprochen werden. Aus Zeitgründen konnten die vielen angeschnittenen Fragen in Marburg nicht mehr ausdiskutiert werden.

Wir betrachten unsere relativ geringen Protokollunterschiede keineswegs als gravierendes Problem, da wir ja in Wien ohnehin über die offenen Punkte noch einmal sprechen müssen. Sinnvoll wäre es, etwa zu Thema 14 genauere Überlegungen anzustellen. Im übrigen werden wir uns bemühen, zumindest zu zwei/drei Themen auch schon Kurzreferate (mit schriftlicher Unterlage) vorzubereiten.

In der Hoffnung auf weitere ersprießliche Zusammenarbeit verbleiben wir mit herzlichen Grüßen

Arnold Suppan und Stefan Karner

PRILOGA 6:

ZAPISNIK SKLEPOV 1. KONSTITUTIVNE SEJE BILATERALNE KOMISIJE/SKUPINE EKSPERTOV SLOVENSКИH IN AVSTRIJSКИH ZGODOVINARJEV, MARIBOR, PEDAGOŠKA FAKULTETA, 12. 10. 2001⁴⁵

Začetek: 11h

Zaključek: 18h

Prisotni:

Prof. Suppan, prof. Karner, prof. Rumpler, prof. Stuhlpfarrer, prof. Bruckmueller, prof. Wakounig, doc. Lukan, dr. Valentin, dr. Malle, dr. Malli, dr. Burz;

Prof. Nečak, prof. Vodopivec, prof. Rozman, prof. Grdina, doc. M. Ferenc, dr. Lazarević, dr. Godeša, dr. Dolenc.

Odsotnost opravičil prof. Božo Repe.

Dnevni red:

1. Status komisije
2. Določitev tematskih sklopov
3. Določitev sodelavcev obdelav tematskih sklopov
4. Modalitete dela

Dnevni red je bil soglasno sprejet s pripombo, da drugo in tretjo točko obravnavamo skupaj.

Ad 1.)

1. sklep: Komisija, na željo avstrijske strani imenovana tudi bilateralna odprta ekspertna skupina, je skupina strokovnjakov, ki popolnoma neodvisno in brez vplivanja politike (diplomacije) raziskuje zgodovino bilateralnih odnosov v 20. stoletju. Za svoje neovirano delo in za svojo verifikacijo pa potrebuje »naročilo« (Auftrag) in ne »mandata« s strani države.

Ad 2) in Ad. 3):

1. sklep: Obdelane bodo naslednje teme, s predvidoma naslednjimi sodelavci:

⁴⁵ Ta verzija zapisnika je bila pripravljena 28.12.2001, potem ko je predsednik slovenskega dela komisije 10.12.2001 od sopredsednikov avstrijskega dela komisije pripombe na prvotni zapisnik z dne 15. 10.2001.

1. Slovenci v habsburški monarhiji okoli leta 1910 – Vodpivec, Rozman, Rumpler
 2. Nemško-avstrijski:slovensko-južnoslovanski odnos v prvi svetovni vojni 1914–1918 – Vodpivec, Lukan
 3. Mejno vprašanje in koroški plebiscit 1918 – 1921 – Vodpivec, Nečak, Beer
 4. »Stran od Avstrije«. Nacionalizacije v gospodarstvu, družbi in kulturi 1918–1938 – Dolenc, Lazarevič, Mali
 5. Odnosi Avstrija-Slovenija 1918–1938 – Lazarevič, Suppan
 6. Nemci v Sloveniji – Slovenci v Avstriji 1920 – 1938 – Repe, Malle
 7. »Nemci« na Slovenskem 1938– 1948 – Nečak, M. Ferenc, Karner
 8. Slovenci pod nacistično oblastjo – Godeša, Stuhlpfarrer
 9. Avstrija – Slovenija , 1945 – 1955 – Nečak, Suppan
 10. Slovenija in Avstrija med zahodom in vzhodom, 1955 – 1991– Repe, Nečak, Suppan, Burz
 11. Avstrija – Slovenija 1991 – 2001, Repe, Valentin
 12. Avstrijci v ogledalu Slovencev v 20. st. – Grdina, Wakounig
 13. Slovenci v ogledalu Avstrijcev v 20. st. – Grdina, Bruckmueller
 14. 14. Tematski sklop, ki naj obravnava vsakdanje življenje, življenje generacij v sožitju, bivanju ene poleg druge in vsaksebi (Generationen im Zusammen-,Nebeneinander- und Auseinanderleben), kulturo in umetnost, asimilacijo, ženska vprašanja... do 15. 1. 2002 pripravijo – Stuhlpfarrer, Wakounig, Bruckmueller. Več avstrijski kolegov je namreč opozorilo, da pri tematskih sklopih manjkajo konkretne teme kot so: družba , ženske in cerkev Prav tako so bili mnjenja, da lahko pri referatu o »generacijah« v 20. stoletju naletimo na ugovor.
- Razmislili bomo še o nekakšnem sklepnem poglavju, ki naj bi bilo nekakšno napotilo za bodočnost in bi izhajajo iz zgodovine ločenega in skupnega življenja ter življenja eden poleg drugega.

2. sklep: število sodelavcev na posameznih tematskih sklopih je odprto

3. sklep: podrobnejše opredelitve vsebine tematskih sklopov pripravijo sodelavci na njih do 15. januarja 2002 in si jih medsebojno izmenjajo po elektronski pošti.

Ad 4):

1. sklep: Rezultat našega dela naj bo zbornik s čim bolj poenotenimi besedili, v primeru neskladja pa z različnimi besedili na eno temo.
2. sklep: Delo komisije/skupine naj bo končano do konca leta 2003.
3. sklep: Ugotovljene »sive lise«, ki bodo potrebne globljega proučevanja naj se obdelajo v posebnih projektih, s posebnimi skupinami sodelavcev in so časovno neodvisne od dela komisije/skupine.
4. sklep: Naslednja seja komisije/skupine bo 28. 2. in 1. 3. 2002 na Dunaju, kjer bodo po možnosti z enim ali če bo nujno z več referati predstavljeni posamezni tematski sklopi. Za predstavitev enega tematskega sklopa bo na voljo 30 minut.
5. sklep: Seja komisije/skupine bo v obliki »znanstvene delavnice« (Workshop)
 - Avstrijska stran je zahtevo, da bi bil vsaj del delavnice na Dunaju javen postavila kot neobhodno. O tem ni bilo doseženo soglasje. Slovenska stran je zahtevo zavrnila in je vztrajala, da gre za izmenjavo mnenj in doseženih rezultatov med člani komisije/skupine oz. sodelavci tematskih sklopov!

Ljubljana, 15. 10. 2001

Zapisal: D. Nečak

PRILOGA 7:

PROTOKOLL – *Prvi zapisnik nosi naslov »Zapisnik sklepov...« in zato prosim, da tudi ta zapisnik nosi tak naslov, saj je bilo na zasedanju mnogo več govorenega in tudi v posameznih skupinah dogovorjenega pa ni v zapisniku. Torej v izogib očitkom, da smo kaj izpustili naj gre le za »Zapisnik sklepov 2. Zasednja slovensko-avstrijske komisije zgodovinarjev«.**

DER 2. SITZUNG DER ÖSTERREICHISCH-SLOWENISCHEN EXPERTENGRUPPE DER HISTORIKER

Wien, 28. Februar und 1. März 2002, Diplomatische Akademie

Eröffnung durch Frau Bundesministerin Dr. Benita Ferrero-Waldner und Herrn Außenminister Dr. Dimitrij Rupel

Begrüßung der Kolleginnen und Kollegen durch die drei Vorsitzenden: Univ.Prof. Dr. Stefan Karner (Graz), Univ.Prof. Dr. Dušan Nečak (Ljubljana) und Univ.Prof. Dr. Arnold Suppan (Wien)

Teilnehmerinnen und Teilnehmer:

Auf österreichischer Seite –

Univ. Prof. Dr. Siegfried Beer

Univ. Prof. Dr. Ernst Bruckmüller (Wien)

Ass. Prof. Dr. Ulfried Burz (Klagenfurt)

Dr. Claudia Fraess-Ehrfeld (Klagenfurt)

Dr. /Tatjana/ Tamara Griesser-Pečar (Wien)

Univ. Doz. Dr. Walter Lukan (Wien)

Dr. Augustin Malle (Klagenfurt)

Mag. Reinhard Reimann (Graz)

Univ. Prof. Dr. Helmut Rumppler (Klagenfurt)

Dr. Gabriela Stieber (Graz)

Univ. Prof. Dr. Karl Stuhlpfarrer (Klagenfurt)

Univ. Doz. Dr. Hellwig Valentin (Klagenfurt)

Dir. Dr. Wilhelm Wadl (Klagenfurt)

Univ. Prof. Dr. Marija Wakounig (Wien)

Nicht teilgenommen:

Oberrat Dr. Rüdiger Malli (Graz) – entschuldigt

Univ. Doz. Dr. Peter Tropper (Klagenfurt) – war noch nicht eingeladen

Auf slowenischer Seite –

Dr. Ervin Dolenc (Ljubljana)

Univ. Doz. Dr. Mitja Ferenc (Ljubljana)

Univ. Prof. Dr. Tone Ferenc (Ljubljana)

Dr. Bojan Godeša (Ljubljana)

Univ. Prof. DDr. Igor Grdina (Ljubljana)

Mag. Boris Jesih (Ljubljana)

Dr. Žarko Lazarević (Ljubljana)

* V kurzivnem tekstu so pripombe slovenskega dela komisije.

Univ. Prof. Dr. Franc Rozman (Maribor)
Univ. Prof. Dr. Peter Vodopivec (Ljubljana)
Univ. Prof. Dr. Božo Repe (Ljubljana)
Univ. Prof. Dr. France Dolinar (Ljubljana) – war noch nicht eingeladen

Tagesordnung:

1. Begrüßung und Vorstellung der Kolleginnen und Kollegen
2. Protokoll der 1. Kommissionssitzung am 12. Oktober 2001 in Maribor
3. Vorbereitete Referatspapiere
4. Endgültige Festlegung der Themen und Referenten
5. Berichte aus den Arbeitsgruppen
6. Zeitplan
7. Zusammenfassung

TOP 1) Karner und Suppan stellen die neu hinzugekommenen österreichischen Kolleginnen und Kollegen vor (Beer, Fraess-Ehrfeld, Griesser-Pečar, Reimann, Stieber, Wadl), Nečák die neu hinzugekommenen slowenischen Kollegen (Tone Ferenc, Jesih); bei einer offenen Expertengruppe ist eine fachlich erforderliche Ergänzung sinnvoll, aber es herrscht Einvernehmen darüber, daß bilaterale Gruppe nicht zu groß werden soll.

Nečák ersucht alle beteiligten Kolleginnen und Kollegen, keine zu schnellen Statements an die Medien abzugeben, die die interne Arbeit eventuell stören könnten. Von Einzelpersonen abgegebene Meinungsäußerungen bleiben davon unberührt. Zu der in der »Kleinen Zeitung« von Suppan angesprochenen Archivfrage stellt Nečák grundsätzlich fest, daß der offene Zugang auch schon für das OZNA-Archiv gelte.

TOP 2) Das Protokoll der 1. Sitzung vom 12. Oktober 2001 in Maribor/Marburg wird mit folgenden Änderungen einstimmig angenommen:

- a) Als entschuldigt galten nicht nur Repe, sondern auch Beer und Stieber.
- b) Als zusätzliche Referenten zum Thema 3 »Grenzfrage« waren auch Suppan und Wadl genannt.
- c) Als Referent zu Thema 7 war nicht Mitja Ferenc sondern Tone Ferenc genannt.
- d) »sive lise« ist mit »weiße Flecken« zu übersetzen.
- e) Die österreichische Seite betrachtet die österreichisch-slowenische Historikergruppe als »offene Expertengruppe«.

TOP 3) Einstimmiger Beschluß, daß die von slowenischer und österreichischer Seite mitgebrachten Thesenpapiere (Bruckmüller, Dolenc, M. Ferenc, T. Ferenc, Fraess-Ehrfeld, Godeša, Grdina, Griesser-Pečar, Lazarević, Malle, Nečák, Repe, Stuhlpfarrer, Suppan, Valentin, Vodopivec) kopiert und an alle Kolleginnen und Kollegen verteilt werden, aber bis zum Abschluß der gemeinsamen Arbeit nur intern verwendet werden sollen. Das heißt, *samo za strokovno rabo članov komisije*./daß sie auch nicht an Medien weitergegeben werden sollen!/
/Rumpler fragt, ob ein Thesenpapier oder eine quellenunterstützte Argumentation verfaßt werden soll?

Vodopivec betrachtet die vorgelegten Papiere als wichtig für die Vertretung der Standpunkte in der Gruppenarbeit./ *Naj odpade, ker ne gre za sklepe, temveč za mnenja. Bilo je tudi mnogo drugih in drugačnih mnenj!!!*

TOP 4) Endgültige Festlegung der Themen und Referenten/innen:

In offener Diskussion, an der sich alle Kolleginnen und Kollegen beteiligen, werden auf der Basis des in Maribor/Marburg gemachten Vorschlages die endgültigen Präzisierungen vorgenommen:

- 1) Die Habsburgermonarchie und die Slowenen: Lukan, Rozman, Rumpler, Vodopivec
- 2) Die österreichisch-slowenischen Beziehungen im Ersten Weltkrieg: Lukan, Rozman, Rumpler, Vodopivec
- 3) Die Grenzfrage (ab 1.11.1918): Beer, Nečak, Suppan, Vodopivec, Wadl
- 4) »Entösterreichung« in Politik, Verwaltung und in Kultur in Slowenien (Jugoslawien – »Großdeutschland«): Dolenc, Lazarević, Malli, Suppan
- 5) Wirtschaftliche und gesellschaftliche Beziehungen zwischen Österreich und Slowenien 1918–1938: Karner, Lazarević
- 6) Die Deutschen in Slowenien – die Slowenen in Österreich, 1920–1938: M. Ferenc, Malle, Reimann, Repe
- 7) Die »Deutschen« in Slowenien, 1938–1948: T. Ferenc, Karner, Nečak
- 8) Die Slowenen und Sloweninnen unter NS-Herrschaft: T. Ferenc, Godeša, Stuhlpfarrer, Wadl
- 9) Österreich – Slowenien, 1945–1955: Beer, Fraess-Ehrfeld, Jesih, Nečak, Stieber
- 10) Slowenien/Jugoslawien und Österreich zwischen Ost und West, 1955–1991: Burz, Jesih, Repe, Suppan
- 11) Die Beziehungen zwischen Österreich und Slowenien im überregionalen und bilateralen Rahmen. Wirtschaft und Kultur, 1945–1991: /M. Ferenc/ Jože Prinčič, Fraess-Ehrfeld, /Jesih/ Aleš Gabrič, Valentin- Oba kolega na sestanki komisije še nista bila imenovane, ker ju še nismo konsultirali, zdaj pa vemo, da sta to oba zapisana. Toda ker o njiju nismo poimensko govorili lahko na za slovenske člane napišemo samo: »Slovenska stran bo svoja dva avtorja imenovala naknadno.« Vsekakor to nista M. Ferenc in B. Jesih.
- 12) Österreich – Slowenien seit 1991: Burz, M. Ferenc, Jesih, Repe, Stieber, Valentin
- 13) Die Kirchen in Österreich und Slowenien im 20. Jahrhundert: France Dolinar, Godeša, Griesser-Pečar, Peter Tropper
- 14) Generationen, Kunst und Kultur, Bildung, Alltagsleben und Alltagskultur in Österreich und Slowenien: Bruckmüller, Grdina, Stuhlpfarrer, Wakounig
- 15) Das Bild vom Anderen (Mythen, Stereotypen, Symbole): Grdina, Wadl

Besprechung der Manuskripte:

- 1) Umfang der Manuskripte: pro Themeneinheit 40 Seiten (1 ½-zeilig, etwa 2000 Anschläge pro Seite)
- 2) keine Fußnoten, sondern Endnoten???- Menim, da smo bili mnenja, da so v tej fazi potrebne »Fussnote«. O končni obliki bo odločala redakcija.
- 3) Themen sind überblicksartig zu gestalten
- 4) Erarbeitung der Manuskripte in den Arbeitsgruppen
- 5) Redaktionsteam wird von den drei Vorsitzenden einvernehmlich bestimmt
- 6) Verbindliche Zitierregeln werden rechtzeitig versandt – To dokazuje, da smo se dogovorili za »Fussnote«.
- 7) Zusammenfassung sollte auch in englischer Sprache erfolgen

TOP 5) Berichte aus den Arbeitsgruppen:

Es werden 5 Themen-Gruppen gebildet, die getrennt beraten und zu folgenden Detailergebnissen kommen:

A) Thema 1 und 2 werden von Lukan, Rozman, Rumpler und Vodopivec gemeinsam erarbeitet. Einigung auf 4 Teilpapiere:

- Die Wiener Politik und die Slowenen, 20 S. – Rumpler
- Die Entwicklung der slowenischen Nationalgesellschaft und die Wiener Politik, 20 S. – Vodopivec
- Regionale Fragen: Steiermark, Kärnten, Krain, Görz, Triest, 20 S. – Rozman
- Die Slowenen und die Habsburgermonarchie im Ersten Weltkrieg, 20 S. – Lukan

B) Thema 3: je 20 S. von österreichischer und slowenischer Seite, eventuell Zusammenfassung zu einem Papier

Thema 4: je 20 S. von österreichischer und slowenischer Seite

Thema 5: je 20 S. von österreichischer und slowenischer Seite, möglichst Zusammenfassung zu einem Papier

Thema 6: je 10 S – Gottscheer (M. Ferenc), Untersteiermark (Repe), Kärntner Slowenen (Malle), Untersteiermark-Gottschee (Reimann)

C) Thema 7: je 20 S. von österreichischer und slowenischer Seite, eventuell ein gemeinsames Papier

Thema 8: je 20 S. von österreichischer und slowenischer Seite, aber ein gemeinsames Gesamtpapier

D) Thema 9: je 20 S. von österreichischer und slowenischer Seite

Thema 10: je 20 S. von österreichischer und slowenischer Seite

Thema 11: je 20 S. von österreichischer und slowenischer Seite

Thema 12: je 20 S. von österreichischer und slowenischer Seite

E) Thema 13: möglichst gemeinsames Papier (40 S.)

Themen 14 und 15:

- a) Generationen – Stuhlpfarrer und Wakounig, 20 S.
- b) Kunst + Kultur – Grdina, 20 S.
- c) Bildung – Bruckmüller, 20 S.
- d) Alltagsleben und –kultur – Wakounig, 10 S.
- e) Symbole, Stereotypen – Grdina, Wadl, 20 S.

TOP 6) Zeitplan:

Folgender Zeitplan wird einvernehmlich festgelegt :

1) bis 31.10.2002 Abgabe aller Rohmanuskripte an Karner/Suppan (in deutscher Sprache) bzw. Nečak (in slowenischer Sprache) bzw. Mitarbeiter in der jeweiligen Gruppe (*Auszahlung der 1. Rate*) – *Ta oklepaj naj odpade, saj to ni bil sklep oz. dogovor celotne komisije. Slovenskega dela se to ne tiče.*

2) Gruppendiskussionen im November und Dezember 2002 bzw. im Jänner und Februar 2003

3) Tagung am 6.3–7.3.2003 in Slowenien (2 Tage) mit Diskussion aller Themen

4) Abgabe der fertigen Manuskripte bis 30.4.2003 bei Karner/Suppan (in deutscher Sprache) bzw. Nečak (in slowenischer Sprache); *Anfertigung von Übersetzungen- Mislim, da smo tu dogovorili, da avstrijska (Suppan/Karner) in slovenska stran (Nečak) do tega dne dobila končna besedila ne glede na to v kakšnem jeziku so napisana!!!*

5) im Juni 2003 gemeinsame Tagung in Österreich mit Abstimmung der 15 Themeneinheiten und Zusammenfassung (*Auszahlung der 2. Rate*)- *Oklepaj naj iz istih razlogov kot pri točki 1) odpade.*

6) Redaktionskonferenz bis 30.9.2003 in Tainach/Tinje

7) Vorstellung des fertigen Bandes im Jahre 2004 – sowohl in Wien/Dunaj als auch in Ljubljana/Laibach!

TOP 7) Zusammenfassung:

Zusammenfassend halten die Vorsitzenden nochmals fest:

- 1) DankfüPapiere, Diskussion, Arbeitseinteilung
 - 2) Schriftliche Fixierung der Einteilung ergeht an Nečak bzw. Karner/Suppan??? – *Tega ne razumem?? Prosim pojasni mi zakaj gre!*
 - 3) Treffen der 5 Themen-Gruppen A bis E im Sommer oder Herbst 2002 bzw. Winter 2002/03 (Organisierung durch Lukan, Suppan, Nečak, Burz und Wakounig)
 - 4) Terminkalender ziemlich knapp, daher die Bitte um sofortigen Arbeitsbeginn!
 - 5) *Nečak und Karner/Suppan werden jeweils für die Ausfertigung entsprechender Werkverträge sorgen. – Naša skupina ima že dolgo natančne pogodbe zato zame to ne velja!!!*
- Protokoll: Arnold Suppan, Wien, 5. Juli 2002
 Popravki: Dušan Nečak in člani komisije, Ljubljana, september 2002.

PRILOGA 8:

Prof. Dr Arnold Suppan, Chairman of the Austrian part of the Slovenian-Austrian Commission of Historians

Dear Prof. Dr Suppan, dear colleague,

As you are already aware, I assumed the Chairmanship of the Slovenian part of the Austrian-Slovenian Commission of Historians from Dr Dušan Nečak on 19 August 2003. I undertook this task at the unanimous proposal of my colleagues and, above all, in the wish – which I believe is shared by all members of both parts of the Commission – to bring the set task successfully to its end. When assuming the chair, I also took over the archives of the commission, which were scrupulously conducted by Mr Nečak and which also include the entire e-mail correspondence between Mr Nečak and yourself and other correspondence associated with the work of the Commission. Considering all this, I carried out a thorough analysis of the existing contacts and work. I do not wish to go into details and renew polemics; however, I do believe that a clear picture should be provided prior to our next meeting (and hopefully, the successful conclusion of the project). The reconstructed picture is as follows:

On 2 March 2001, Prof. Dr Dušan Nečak, Prof. Dr Peter Vodopivec and Prof. Dr Božo Repe launched an initiative on the bilateral research on Austrian-Slovenian relations in the 20th century, and also drafted starting points for this work. The initiative was accepted positively by both sides; however, the next months saw differences of opinion, different interpretations of the purpose and content of the Commission's work and premature political claims, which presented difficulties in forming the commission⁴⁶¹. Despite these facts, the commission was formed. The first joint session of the Commission was on 12 October 2001 in Maribor, when the topic clusters were generally determined and members presented (membership of the commission has later been supplemented). The work of the Commission was publicly presented twice by the two foreign ministers at press conferences, first in Ljubljana and second in Vienna, mainly at the request of the Austrian side. Since the second meeting in Vienna⁴⁷ between 28 February and 1 March 2002, the course of events was as follows:

⁴⁶ See details in the letter from Dr Dušan Nečak to the then State Secretary, Prof. Dr Iztok Simoniti, of 1 October 2001 (Archives of the Slovenian part of the Slovenian-Austrian Commission of Historians).

⁴⁷ The meeting, which was otherwise successful, raised polemics and cancellations because of the statement of Dr Arnold Suppan that the »issue of the AVNOJ Decrees on the expropriation and expulsion of German-speaking population in Yugoslavia would be examined by two mixed research commissions«, which should particularly determine collective guilt, which, according to Mr Suppan, »is also no longer advocated by the Slovenian historians.« The

I. The adopted plan in terms of time and content⁴⁸:

1. By 31 October 2002 the handover of all manuscripts to Karner/Suppan (in German) and Nečak (in Slovenian) or colleagues of the respective part of the Commission
2. Group discussion in November and December 2002 or in January and February 2003
3. Session on 6–7 March 2003 in Slovenia (2 days), including discussion on all topics
4. Handover of completed manuscripts by 30 April 2003 to Karner/Suppan (in German) and Nečak (in Slovenian); translations.
5. In June 2003, joint session in Austria to coordinate 15 topics and summary.
6. Review conference by 30 September 2003 in Tainach (Tinje)
7. Presentation of finished compilation in 2004 – in Vienna and in Ljubljana.

II. Implementation:

Texts have not been exchanged and joint meetings of individual groups have not been held within the scheduled three or four months (December 2003 – February 2004) (except for the group dealing with the status of the Catholic church in Austria and Slovenia and the (unsuccessful) attempt by Prof. Dr Tone Ferenc to organise the work of the group dealing with the status of Slovenians under the Nazi regime (1941 – 1945)).

The Slovenian side drafted all texts (except for one) encompassing around 1,000,000 characters, which accounted for more than 550 pages, by November 2002, as bound by the contract concluded with the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Slovenia. The texts were submitted to the Ministry of Foreign Affairs by the Head of the Slovenian part of the Commission in one copy. By that time, the Austrian side had submitted to the Slovenian side no text. It was agreed that each member from both sides would bring draft theses to the second joint conference in Vienna from 28 February – 1 March 2002. The Slovenian side fulfilled the agreement entirely and also submitted the theses to the Austrian side, while the Austrian side did not have the theses drafted (during the conference and afterwards, several draft theses of the Austrian side were submitted at the insistence of the Slovenian side). The conference led to the situation that the discussion mainly focused on the Slovenian texts. Following this experience and in order to avoid such a situation, the Slovenian side agreed that the entire collection of contributions be exchanged, thus also avoiding the situation when one side would have submitted only and particularly (politically) non-problematic texts while the other side would submit texts regarding issues presenting the greatest burden to the two nations, thus preventing fair expert dialogue. Prof. Dr Nečak informed Prof. Dr Arnold Suppan of such a position at an (unscheduled) meeting in Vienna on 6 December 2002. He brought to the scheduled meeting in Vienna on 19 December 2002 a CD with complete Slovenian texts. The texts were not exchanged since Dr Suppan stated that he only had five texts (mostly in the form of theses) out of the anticipated 16; several members had allegedly not yet signed contracts or had comments thereon, and several members had told Mr Suppan that they would not start their work before February 2003.⁴⁹

second statement referred to the alleged closure of the Udba archives (the Yugoslav political police). The first statement was denied in the press by Dr Nečak (the meeting never discussed two research commissions and the Slovenian historians have never advocated »the collective guilt of the German-speaking population in Yugoslavia«); the second statement was denied by the Director of the Archives of the Republic of Slovenia, Mr Vladimir Žumer.

⁴⁸ PROTOKOLL DER 2. SITZUNG DER ÖSTERREICHISCH-SLOWENISCHEN EXPERTENGRUPPE DER HISTORIKER, Vienna, 28 February in 1 March 2002, Diplomatic Academy (the protocol has not yet been officially endorsed by the two sides; the then Chairman of the Slovenian part of the Commission, Prof. Dr Nečak, submitted to Prof. Dr Arnold Suppan comments, which have not yet been included therein).

⁴⁹ Letter from Dr Dušan Nečak to Dr Dimitrij Rupel, Minister of Foreign Affairs of the Republic of Slovenia, of 28 December 2002.

Considering the situation, the Slovenian side unanimously concluded to wait until 1 February 2003 (one month prior to the planned joint conference); if the entire exchange with the Austrian side is not carried out by then, the Slovenian side will prepare a publication of its texts in a compilation, which could be published by the end of 2003 as scheduled. Such a position was conditioned both by the signed contracts as well as by the burdened work and other commitments by the members of the Slovenian part of the Commission.

On 9 January 2003, Dr Dimitrij Rupel, Minister of Foreign Affairs of the Republic of Slovenia, informed Dr Benita Ferrero-Waldner of the absence of texts by the Austrian colleagues and requested her to draw attention of the Austrian experts to the importance of the continuation of the project.

By 1 February 2003, the Slovenian side had still not received the texts. Only on 21 February, seven texts were received (four of which were the same as those presented as theses in Vienna). The Austrian foreign minister replied to the Slovenian foreign minister on 24 February 2003 and wrote, *inter alia*, that she did not share the scepticism of Prof. Dr Nečak on the Austrian-Slovenian expert group of historians. According to her information, the Austrian members of this group had thoroughly prepared themselves for the next plenary session which was scheduled for 6–7 March 2003 in Slovenia. On 19 February they submitted a large part of the material, and the remaining part was to be provided by the beginning of March – i.e. in due time prior to the session, while the Austrian co-chairs received no manuscript from the Slovenian side, she wrote. The Austrian side was even more surprised when, on 21 February, it was informed that the session – whose date was determined several months in advance – could not be held due to technical reasons, and that the Slovenian side had cancelled it.

The remaining texts of the Austrian historians⁵⁰ were then submitted as follows: several texts at the end of February, six texts on 3 March, which is three days prior to the scheduled session, and the remaining texts at the end of March and at the beginning of April, thus resulting in unusual situations⁵¹. By 28 February 2003, more than a half of the texts submitted by the Austrian side were in the form of theses, of which some were still the same as those presented at the meeting in Vienna.

In view of the above situation, particularly with regard to the fact that three months – with one exception – brought no coordination in the groups, the Slovenian side did not find it reasonable to hold the joint meeting scheduled for 6 and 7 March 2003, as it would only be a formal meeting for meeting's sake and not a general debate on the topics already harmonised in groups in terms of contents.

Owing to this method of work and also owing to the letter by the Austrian Foreign Minister, who all the time held the Slovenian side responsible for the stagnation of work (we believe that this opinion resulted from the information provided to her by co-chairs of the Austrian part of the commission), Prof. Dr Dušan Nečak, as chairman of the Slovenian part of the Commission, resigned in protest on 21 March 2003. He notified the Slovenian Foreign Minister of the reasons for his resignation. Nevertheless, criticisms at the expense of the Slovenian part of the commission continued to be levelled. Thus, the Ambassador of the Republic of Austria, Mr Ferdinand Mayrhofer-Grünbühl, stated at the meeting with Ms Ida Močivnik, Head of Department for Neighbouring States and South-Eastern Europe of the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Slovenia, held on 27 May 2003, that the

⁵⁰ See the list of contributions submitted to the Slovenian side by the Austrian side, compiled by B.R.

⁵¹ For example, Prof. Karner sent his text to Prof. Nečak through diplomatic channels through the Austrian Embassy in Slovenia instead of using e-mail as the usual means.

Slovenian side cancelled the meeting of the Commission of Historians in March 2003, although the Austrian side had submitted all manuscripts and received none. In addition, only recently, at the beginning of September 2003, the Austrian Foreign Minister wrote in a letter to her Slovenian counterpart that Austrian colleagues proposed to their Slovenian counterparts that the plenary meeting be held in week 38, for which a relevant invitation was expected. She also added that neither the experts nor the two ministers had ever talked about or agreed upon conditioning the forwarding or exchange of texts with the simultaneous reception or drawing up of all contributions. According to the Austrian Foreign Minister, this is not customary practice in international scientific cooperation.

Dear Arnold,

I am convinced that the above reconstruction, supported by documentation in all key points will clearly show to every neutral observer how the course of events developed, which side was responsible for the setbacks, and why the Slovenian side decided to insist on the exchange of all texts. I did not embark upon the tedious work of reconstructing the events because I (or someone else on our side) was being petty-minded or holding a grudge, or else would like to avoid direct confrontation or particularly good cooperation with the Austrian colleagues, which has, as you know, been evident in a number of other joint projects. Instead, I would prefer to start my work by keeping straight accounts and preventing the unjustified reproaches at our expense from continuing. I also believe that we must share the responsibility for concluding the project at the same level and that we all – if we have assumed the task – must give this task priority over other obligations (and believe me, Slovenian historians have no fewer obligations than their Austrian colleagues), or else give up the cooperation altogether.

On 8 September 2003, I convened the Slovenian part of the commission with the view of overcoming the existing stand-still. As the meeting in the proposed 38th week was not feasible, we propose that a joint two-day meeting between both parts of the commission be held in Slovenia (Ljubljana or its surroundings) in the first half of October (week 41 or 42). In case the coordination of dates presents any problems, a later date may also be arranged, however, not later than the end of October (week 43 or 44). At that time, our contracts will expire and most of the members, in view of their other obligations, do not wish to continue participating in the project. The meeting would start with a short formal plenary introduction, to be followed by work in groups. We would particularly try to establish whether it is reasonable to harmonise the texts of the two sides and – if there is the will to do so – how to do it, as we have lost several months scheduled for harmonisation, therefore it probably cannot be done in two days. On the basis of the findings of individual groups, arrangements would then be made as to how to proceed. One possible solution might be to publish a joint collection of scientific papers without harmonising them, however, this would be agreed upon after the groups have submitted their reports.

Most members of the Slovenian part of the commission also accepted my proposal to send you our texts, regardless of the fact that some of the Austrian texts are still no more than theses (e.g. the contribution by dr. Avgustin Malle, Dr Maria Wakounig, Dr Walter Lukan and some other colleagues). But my colleagues also suggested me to tell you, that they are not willing to harmonize their texts with eventual new versions of Austrian texts which would be written after our common meeting.

From our side now is missing only common text from Dr Tone Ferenc and Dr Bojan Godeša which is already written, but Dr Ferenc doesn't see any sense to discuss only his contribution without any text from your side (as you know one of the key contributions on the Nazi period, which supposed to be covered by Dr Karel Stuhlpfarrer is completely missing).

The entire meeting would have a strictly working character and the media would not be informed of it.

I would appreciate it if you could let me know as soon as possible whether your side finds such a scenario acceptable. I would also be grateful if you could complement the enclosed list of your texts if there were any changes and to send us new texts, if any.

In the wish that we may conclude our common work within a reasonable term, please accept my warmest regards,

Yours sincerely,

Božo Repe

Ljubljana, 26. September 2003

Encl.:

- List of Slovenian texts;
- Texts of the Slovenian part of the Austrian-Slovenian Commission of Historians (Ervin Dolenc, France M. Dolinar, Mitja Ferenc, Aleš Gabrič, Igor Grdina, Boris Jesih, Žarko Lazarevič, Dušan Nečak, Jože Prinčič, Božo Repe, Franc Rozman, Peter Vodopivec);
- List of contributions acquired by the Slovenian side from the Austrian part of the Austrian-Slovenian Commission of Historians.

PRILOGA 9:

Dear Božo,

Sorry for my late answer – but we did not start a »normal« semester since at the moment our whole university organisation is in question, concerning our faculty and all our institutes of humanities. Therefore, we do have meetings after meetings, discussions after discussions, because our rector has to establish a new structure up to the begin of 2004!

I confirm your letter from September 26, 2003, and your package with the following Slovene manuscripts: Ervin Dolenc (21 pp.), France M. Dolinar (14 S.), Mitja Ferenc – Božo Repe *Jugoslavija/Slovenija* (55 pp.), Mitja Ferenc – Božo Repe, *Nemska manjina* (13 pp.), Ales Gabric (27 pp.), Igor Grdina, *Nevarna razmerja* (32 pp.), Igor Grdina, *Simboli* (15 pp.), Boris Jesih (25 pp.), Zarko Lazarevic (22 pp.), Dusan Necak (47 pp.), Joze Princic (44 pp.), Franc Rozman (9 pp.) and Peter Vodopivec (15 pp.). Unfortunately, I did not get the manuscripts of Tone Ferenc – Bojan Godesa and of Mitja Ferenc – Božo Repe (1991–2002).

I am sending you today the following Austrian manuscripts, which are – more or less – in the final version: Siegfried Beer (13 pp.), Ernst Bruckmüller (42 pp.), Ulfried Burz – Arnold Suppan (21 pp.), France M. Dolinar – Tamara Griesser-Pecar – Peter G. Tropper (49 pp.), Claudia Fräss-Ehrfeld (14 pp.), Reinhard Reimann (17 pp.), Helmut Rumpler (19 pp.), Gabriela Stieber, *Slowenien/Jugoslawien* (9 pp.), Gabriela Stieber (9 pp.), Arnold Suppan – Siegfried Beer, *Grenzfrage* (14 pp.), Arnold Suppan (23 pp.), Hellwig Valentin, *Österreich-Slowenien* (15 pp.), Hellwig Valentin, *Kulturbeziehungen* (18 pp.), Marija Wakounig (27 pp.). The manuscripts of Stefan Karner, Walter Lukan and Avgustin Malle are still works in progress – hopefully up to the end of October 2003.

I agree with your standpoint as the new chairman of the Slovene part of our group of experts that we should bring our task successfully to the end. Therefore, to mobilize all our colleagues I am sending all complete manuscripts of your side and our side to all Austrian colleagues, hoping also that some direct contacts are still possible and the discussion is going on.

I don't have the time to make a thorough analysis of our bilateral work in the last two years, but I am wondering that you forgot some important steps:

- In July 2001, Peter Vodopivec and I made a concrete proposal with 9 cooperators from each side and with concrete themes.

– Both sides, the Slovene and the Austrian side, changed draft theses during the Vienna conference. Therefore, I cannot remember that we discussed mainly the Slovene texts.

– While the Austrian part sent a dozen of manuscripts up to the begin of April 2003, the Slovene part did not send any paper to us, although Dusan Necak told me in December 2002 – as you mentioned – that all Slovene manuscripts were completed.

– Therefore, I cannot accept your conclusion that only one side – you are meaning the Austrian part – is responsible for the setbacks. (I think we don't need a neutral observer).

Unfortunately, it was not possible for Stefan Karner and me to arrange a two-day meeting in the last weeks. I agree with the attitude of your colleagues that we don't have enough time to harmonize our manuscripts. Therefore, we should discuss if we could prepare a common publication in both languages – perhaps at Hermagoras. Nevertheless, it could be important for the public to present our manuscripts or at least the publication.

However, looking back on 30 years of cooperation by the Austrian and Slovene historians, only the collection and exchange of more than a dozen manuscripts from both sides – with many new materials and a lot of new perspectives – is now an important step forward and perhaps a good basis for new research works and common discussions. Therefore, we should try to conclude our common work with thoughtful steps to improve the knowledge on both sides.

Yours sincerely,
Arnold Suppan

PRILOGA 10:

Professor Dr. Arnold Suppan

Dear Arnold,

I apologise for this late answer to your letter of 23. October 2003. I spent some time abroad. The situation here is similar to yours: we keep talking a lot about the reform of the University and even more about the changing research programmes. Unfortunately, these changes drastically reduce the number of research hours intended for the humanities and social sciences, and especially for national sciences, and impose on them the criteria of natural sciences. Anyway, we can discuss these matters some other time. I wanted to confirm the reception of Dr Malle's text that you sent me on 29 October 2003. Dr Mitja Ferenc's and my own contributions have been combined, so that the text you have received comprises also the period from 1991 to 2002. They have only been separated in the table of contents that will appear in the compilation. However, we didn't send the text of the late Dr Tone Ferenc and Dr Bojan Godeša – as already mentioned in my letter of 26 September 2003 – due to Dr Tone Ferenc's opinion that we should first obtain a corresponding text from your side, otherwise the then still foreseen harmonisation would not be possible. The fact is that Dr Tone Ferenc was strictly opposed to the idea that the Austrian colleagues would only discuss his contribution without revealing the results of their research and presenting their view of the Nazi occupation of Slovenia and the role of the Austrians in the occupation. Having in mind that this is one of the most sensitive issues in contemporary Slovene-Austrian relations and, of course, one of key subjects in our project, Dr Ferenc's position is quite understandable. One also has to bear in mind that, concerning the mentioned issue, Dr Ferenc has strived hard for cooperation of Slovene and Austrian historians, and tried to organise a joint meeting of both groups in charge of the Second World War at his birthplace Veržej. Unfortunately, his efforts were in vain.

On 6 November 2003, I convened the last meeting of the Slovene part of the commission. At the end of October 2003 our agreement with the Ministry of Foreign Affairs expired and now our only obligation is to publish the contributions. All members have received a copy of your letter immediately after I had received it (as well as all other correspondence during the work of the Austrian-Slovene history commission) and we have discussed it at the meeting. We were very sorry to hear that you hadn't succeeded to make arrangements for a joint meeting with us. We do, however, agree that further attempts to harmonise the texts would not be reasonable. We are of the opinion that our common work, despite the fact that we could not harmonise the texts, represents a great achievement and an important enhancement of previous cooperation between Austrian and Slovene historians. Even though we do not agree on many topics, the written contributions will be a good basis for future joint projects, but also for a critical confrontation of our views. Since the harmonisation phase has been abandoned, we would suggest that we stop arguing with the texts we have exchanged so far, until they are published in both compilations. We are still in favour of the position, agreed upon already at the beginning of work of the Austrian-Slovene history commission, that all your and our contributions be published in both languages (Slovene and German). According to our agreement with the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Slovenia, we are obliged to publish them by the end of 2004, at the latest. We have already appointed an editing committee. We would also wish that the contributions of both Austrian and Slovene parts of the commission be published at least simultaneously, if not with the same publisher. For the time being, we haven't discussed this last issue since we think this can be agreed upon in spring when we will see how far both sides have come concerning the translations. At that moment we would also decide upon a possible joint press conference. I suggest that we stay in touch to be able to agree on this matter later.

I would ask you to thank the Austrian team on our behalf and I wish you every success in your future work.

Yours sincerely,
Božo Repe

PRILOGA 11:

—— Original Message ——

From: Arnold Suppan

To: bozo.repe@guest.arnes.si

Sent: Thursday, December 11, 2003 2:23 PM

Subject: WG: Slowenien

Dear Bozo!

Many thanks for your e-mail from 19 November 2003 and your thoughtful remarks and proposals.

At first we would like to say our most sincere condolences upon the passing away of Tone Ferenc. We estimated him as a scholar with a very precise knowledge on contemporary history and as an important member of our bilateral commission. Of course, we do understand his standpoint to change his paper only together with a similar paper from the Austrian side. Stefan Karner will try to arrange this.

Let us answer now to your suggestions and questions point after point:

1) Our time schedule with our Ministry of Foreign Affairs is also expiring in some months. Therefore, we have to finish the last of our papers – especially the lacks, which happened on the period of World War II, because two colleagues could not fulfill their duties.

2) The next step of our side will be the preparation of our contributions for publishing. We are also thinking to appoint an preparatoring committee (as editors Stefan Karner and Arnold Suppan were nominated) to make the publishing process sure. Perhaps both editing committees should come in closer contacts.

3) Although we agree that hamonising the papers would not be reasonable, we should look to publish our compilations simultaneously, or – this would be better – with the same publisher. For the Austrian side of our commission a common publication is still the better way to finish our work. A publisher who could organise not only publishing but also translating would be Hermagoras in Klagenfurt. But this is only a proposal.

4) At the very end of the publishing process we could arrange a common conference with a joint press conference of our ministers.

To finalize our common project in the year 2004, we would like to propose a meeting of the editors (and perhaps of the preparatoring committees) in Graz – either on 9 January, or on 23 January – both at 10,30 a.m. in the Institut für Wirtschafts- und Sozialgeschichte der Universität Graz, Universitätsstraße 5.

In the name of the Austrian part of our history commission we wish to thank you and your colleagues for the cooperation in this year and we wish you the best success in the next year.

Yours sincerely,
Arnold Suppan
Stefan Karner

PRILOGA 12:

(December 25, 2003)

Dear Arnold and Stefan,

sorry for late answer. I was out of the country (in Rumania and Kosovo). At first, many thanks for expressed condolence with the death of Professor Tone Ferenc. The death was really unexpected and painful. We console us with the fact, that he passed away in the middle of the work and that he left exceptional opus of scientific work (his last book is still in print). Our part of commission has already decided, that our publication will be dedicate to him.

Concerning the meeting of both editor teams we propose to wait till the end of March, when our part must be finished with the work and texts will go into translation. If your part will be ready in that time too, we can meet and discuss about simultaneously publishing of our work and about the way, how to do it.

I also thanks for the cooperation and I wish You and all colleagues in Austrian part of commission Merry Christmas and Happy New Year.

Mit herzlichen Grüßen
Božo Repe

Zusammenfassung

Dušan Nečak – Božo Repe

Entstehung und Zielsetzung der bilateralen slowenisch-österreichischen Historikerkommission (2001–2003)

Der Beitrag analysiert die Entstehungsgeschichte und Zielsetzung der bilateralen slowenisch-österreichischen Historikerkommission, die auf Vorschlag von Prof. Dr. Peter Vodopivec und mit Unterstützung des slowenischen Außenministeriums die slowenisch-österreichischen Beziehungen im 20. Jahrhundert fachkritisch untersuchen sollte.

Die Kommission wurde in der Mitte des Jahres 2001 gegründet, ihre Leitung wurde auf slowenischer Seite von Prof. Dr. Dušan Nečak übernommen. Bereits zu Beginn der Arbeit der Kommission tauchten einige Probleme auf, die ihre Arbeit eigentlich bis zu deren Auflösung im Oktober 2003 begleiteten. Als wesentliches Problem beim slowenischen Teil der Kommission stellte sich der Status der Kommission heraus. Bis zum Ende wurde nämlich das Dilemma nicht gelöst, ob es sich um eine echte Staatskommission handelt, deren Mitglieder von der Regierung ernannt werden, oder um eine unabhängige Expertengruppe, die ihre Gesprächspartner selbst wählt. Auch auf bilateraler Ebene wurde dieses Dilemma nicht gelöst. Der Status der Kommission blieb unentschieden. Der slowenische Außenminister Dr. Dimitrij Rupel verlas auf der Pressekonferenz anlässlich des Besuchs der österreichischen Außenministerin Dr. Benita Fererro Waldner am 3. Oktober 2001 eine Art Mandat der Kommission, jedoch in einer Weise, die die Mitgliedschaft in der Kommission offen ließ.

Auf inhaltlich-methodologischer Ebene gab es keine erwähnenswerten Schwierigkeiten bei der Festsetzung der gemeinsamen Arbeit. Auf den beiden Plenarsitzungen der bilateralen Kommission in Maribor am 12. Oktober 2001 und in Wien vom 28. Februar bis 1. März 2002 kam die Kommission relativ schnell über die fünfzehn Themen überein, die fachkritisch untersucht werden sollten. In thematischer Hinsicht stellte sich die Kommission die Aufgabe, die Problematik der slowenisch-österreichischen Beziehungen im 20. Jahrhundert darzustellen, und zwar von den Fragen im Zusammenhang mit der Stellung der Slowenen im Rahmen der Habsburgermonarchie, über die wirtschaftlichen Beziehungen, die Frage der »Deutschen« in Slowenien, bis zu den zwischenstaatlichen Beziehungen von 1991 bis heute und zur Kulturproblematik sowie Problematik der Mythen und Stereotypen. Jede der beiden Seiten sollte ihre eigene Einstellung zum einschlägigen Thema vorstellen, worauf die Texte abgestimmt werden sollten, um in einer zweisprachigen Publikation veröffentlicht zu werden. Nur im Falle, dass die Autoren keine gemeinsame Sprache finden sollten, würden zwei getrennte Texte, ein slowenischer und ein österreichischer, veröffentlicht werden.

Im Gegensatz dazu tauchten später viel mehr unüberbrückbare Probleme auf operativer Ebene auf. Die österreichische Seite verstand die Kommission offensichtlich als verlängerten Arm der österreichischen Politik. Zuerst vergrößerte sie die Mitgliederzahl der Kommission von den ursprünglich vereinbarten 5 auf endgültig 18 Mitglieder. Auf Druck des Kärntner Landeshauptmanns Haider stellte sie dem Vorsitzenden Suppan als Mitvorsitzenden Prof. Dr. Stefan Kraner an die Seite, der fortan die Politik der Kommission bestimmte, worauf sie die Forderung stellte, dass auch die Zwischenergebnisse öffentlich vorgestellt werden sollten. Es sollte so aus einer Expertenkommission ein Gremium geschaffen werden, mit dem die Politik unmittelbar manipulieren könnte. Der politische Druck auf den Vorsitzenden des slowenischen Teils der Kommission und auf die gesamte Kommission steigerte sich, bis der Vorsitzende der slowenischen Kommission im März 2003 endgültig zurücktrat. Der Hauptgrund dafür lag darin, dass er die Haltung der österreichischen Seite als durchaus inakzeptabel erachtete. Vor allem die Tatsache, dass sie sich an keine Vereinbarungen, vor allem Termine, hielt. Auch die bis dahin einmütige Unterstützung, die die Mitglieder des slowenischen Teils der Kommission dem Vorsitzenden hinsichtlich der Arbeitsstrategie gewährten, begann zu bröckeln.

Bis zum festgesetzten Zeitpunkt, dem 31. Oktober 2002, legte die slowenische Seite alle Texte zur Abstimmung vor, die österreichische lediglich 5 Manuskripte von insgesamt 18 Autoren. Die slowenische Seite bestand auf dem vereinbarten Austausch aller Manuskripte. Auch bis zum verlängerten Termin, dem 1. Februar 2003, legte die österreichische Seite der slowenischen kein weiteres Manuskript

vor. Sie stellte jedoch die Forderung, dass die bilaterale Kommission, wie vorgesehen, ein drittes Mal Anfang März 2003 in Ljubljana zusammentrete. Die slowenische Seite lehnte eine Sitzung ab, die statt der Behandlung der bereits abgestimmten Manuskripte einem politischen Selbstzweck dienen sollte. Der politische Druck auf den slowenischen Teil der Kommission wurde von der österreichischen Seite noch verstärkt, es wurden allerlei Handschriften österreichischer Autoren eingereicht, auch solche, die als Vorlage zu einzelnen Themen mit beigelegtem finanziellem Schema bereits auf der Wiener Plenarsitzung Ende Februar 2002 vorgelegt worden waren.

Die Arbeit der gemeinsamen Kommission geriet ins Stocken. Die Mitglieder des slowenischen Teils der Kommission brachten dagegen ihren Teil in der vorgesehenen Frist, im vorgesehenen Umfang, aber auch in der vorgesehenen Qualität korrekt zum Abschluss. Nachdem der slowenische Kommissionsvorsitzende zurückgetreten war, vergingen einige Monate, bis der slowenische Teil der Kommission einen neuen Vorsitzenden erhielt. Im Juni 2003 übernahm Prof. Dr. Bože Repe dieses Amt. In der Eröffnungsbilanz bestätigte der neue Vorsitzende zunächst die Feststellungen seines Vorgängers und versuchte danach, das gestellte Ziel dennoch zu erreichen: Eine gemeinsame, fachgerecht abgestimmte zweisprachige Publikation. Der österreichischen Seite wurden alle slowenischen Texte überreicht, mit Ausnahme dessen von Prof. Dr. Tone Ferenc, der darauf bestand, dass zwei Texte vorbereitet werden müssten. Der Vorsitzende schlug ein gemeinsames zweitägiges Treffen Mitte Oktober 2003 in Ljubljana vor, auf dem die Kommission mit der Abstimmung der vorgelegten Texte beginnen sollte. Dem Beschluss des slowenischen Teils der Kommission gemäß stellte er sogar die Herausgabe eines gemeinsamen Sammelbandes ohne Abstimmung in Aussicht. Aber auch sein Vorschlag blieb ohne nennenswerten Erfolg. Der österreichischen Seite gelang es nicht, ein Treffen zu organisieren, sie stimmte lediglich der Herausgabe einer gemeinsamen Publikation zu. Aus diesem Grund wurde von der slowenischen Seite Ende Oktober 2003 der Beschluss gefasst, für die slowenischen Manuskripte den Redaktionsschluss anzuberaumen (1. März 2004), und die Zusammensetzung des Redaktionsausschusses (Dr. Dušan Nečak, Dr. Peter Vodopivec, Dr. Božo Repe und Dr. Boris Jesih) bestimmt. Die Publikation soll von der Abteilung für Geschichte der Philosophischen Fakultät in Ljubljana herausgegeben werden. Darüber wurde auch die österreichische Seite in Kenntnis gesetzt, die jedoch ihr mehrmonatiges Schweigen am 11. Dezember 2003 brach. Sie drückte ihre Bereitschaft aus zur Herausgabe einer gemeinsamen Publikation bei der Mohorjeva družba/Hermagoras in Klagenfurt. Zu diesem Zweck sollten beide Redaktionsausschüsse öfters zusammentreten (der österreichische setzte sich lediglich aus den beiden Mitvorsitzenden zusammen), die erste Sitzung sollte gleich im Dezember 2003 oder im Januar 2004 stattfinden. Die slowenische Seite antwortete bereits am 25. Dezember 2003 und schlug darauf vor, mit dem Treffen bis Ende März 2004 abzuwarten, wenn die slowenischen Texte für die Übersetzung bereitgestellt werden sollten. Dann könnte man auch feststellen, wie weit die Vorbereitungen auf österreichischer Seite gediehen sind. Dieses Schreiben blieb ohne Antwort, so wie auch jenes vom März 2004, in welchem die slowenische Seite den österreichischen Mitvorsitzenden darüber informierte, dass sie die Texte zum Übersetzen gegeben hatte, da sie das Buch anlässlich des Beitritts Sloweniens zur EU herausgeben wollte.

Den umfangreichen zweisprachigen Sammelband (805 Seiten) gab die slowenische Seite zur vereinbarten Frist am 2. November 2004 heraus.